

సమీక్ష

భూతయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక
సంపాదకుడు: విద్యాన్ బుల్లసు సీతారామశాస్త్రి.

సంపుటము 4

రాజమహేంద్రవరము 16-11-1980

సంచిక 2

—* ఈ సంచికలో *—

- 1) సారంగధరుని కథ - ఒక పరిశీలన.
- 2) వాస్తవకథనములో అవాస్తవములు.
- 3) శ్రీలక్ష్మీ నృసింహాష్టకం. (పద్య)
- 4) అద్దేపల్లివారి కవితాహాసము - ఋతువిలాసము.
- 5) మనుచరిత్ర - ఒక పరిశీలనము.
- 6) ధర్మమార్గము. (గేయ)
- 7) రాధ - మధురగాథ.
- 8) ఈపడుంలో.

12-80 సంచికలో శ్రీశ్రీ మతోప్రస్థానం - ఒక పరిశీలన, రమణీయ కావ్యం మొల్ల రామాయణం, కన్నీరు నిండినవ్వు కథ, గాడియ బైష్ణవదర్శనం మొదలగునవి అంటాయి

—* 1, 16 తేదీలలో ప్రచురింపబడును *—

చందా

సంవత్సరమునకు రు. 12-00.

అర్ధసంవత్సరమునకు రు. 6-50.

విడిప్రతి 60 పై.

★ స మా లో చ న ★

* జాతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక *

సంపాదకుడు విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి

Retired Telugu Lecturer, V T J College, Rajahmundry

సంపుటము 4

రాజమహేంద్రవరము 16-11-1980

సంచిక 2

సారంగధరుని కథ — ఒక పరిశీలన

- కే కిశోరుబాబు, ఎం ఏ,

- కే ఆశోకుబాబు, బి ఎస్ సి. (ఆగ్రి)

తెనుగునాట పద్యములుగ, ద్విపదలుగ, నాటకములుగ జానపదగేయములుగ రచింపబడి, చివరకు వెండితెరకు కూడా యొక్కి బహుశః ప్రచార మందినది సారంగధరునికథ కొందరు దీనిని వాస్తవగాథయని విశ్వసించిరి మరికొందరు ప్రక్రిటిపురాణమని కొట్టివేసిరి సత్యాత్యయము తెల్పునను ఇది యచ్చమైన తెలుగుకథగా రూపులు దిద్దుకొని సాహిత్యమున మూతువలె, మార్కండేయునివలె, చిరంజీవిత్వమును సంపాదించుకొన్నది గ్రీకునాటకకర్త 'యూరిపీడస్' రచించిన 'హిప్పొలిటస్' నాటకకథ, రోమను నాటకకర్త 'సెనెకా' రచించిన 'హిప్పొలిటస్' లేదా 'ఫేడ్రా' నాటకకథ, యహూరాష్ట్ర వందలి 'నవనాథచరిత్ర', 'న్నడమందు గంగాధర కవి రచించిన కుమారరామునికథ', కొన్ని శాస్త్రజాతక కథలు, పంజాబు నందలి 'పూరిల్ ధగల్' అను పురాతన జానపదగాథ సారంగధరుని కథకు మాతృకలవలె ఉన్నవని పరిశోధకులు పేర్కొనియున్నారు.

ఈ గాథ మన హైందవ దేశమునకు గ్రీకు, రోమను మొదలగు పాశ్చాత్యదేశములనుండి ద్వీగమతయై యుండవచ్చు

నని, ఒకయువతి కుమారునికవయగోరట వంటి ధర్మవిరుద్ధమైన కథలు మనపురాణ వాద్యములందరు దని, తల్లినే పరిణయమాడి సంతానమును బొందిన 'ఒడీ పస్' వంటి గాథలు గ్రీకు రోమను సాహిత్యములందనేకము అని, క్రీస్తుశకము రెండవశతాబ్దమునకు మొదటి నుండియు రోము మొదలగు పాశ్చాత్యదేశములలో వర్తకవ్యాపార సంబంధములు కలిగియున్న దక్షిణాపభమునకు ఈ గాథ ముడిసరకులతోపాటు కలసి ఒకముడి సరకువలె వచ్చి మెరుగులు దిద్దుకొని సాహిత్యమున స్థానము సంపాదించుకొని యుండవచ్చునని శ్రీ పోణంగి అప్పారావుగారభిప్రాయపడినారు.

రోమను నాటకకర్త సెనెకారచించిన హిప్పొలిటస్ (ఫేడ్రా) నాటకకథ ఈ విధముగానన్నది హిప్పొలిటస్ గ్రీకు దేశపు సార్వజ్ఞముని మొదటి భార్య పుత్రుడు రూపకంతుడు గుణవంతుడగు జాగార రెండవభార్య ఫేడ్రాయితనిని వలచి యతని పొందుకొరకు తపించుచుండెను ఒకనాడు రాజు దేశాంతర మేగుట సంభవించెను హిప్పొలిటస్ అంతఃపురమునకు వెళ్ళగా ఫేడ్రా తనవాంఛ నిగించెను అది విని యతడు ఆగ్రహించి

కరవాల మెత్తి యామెను వధింపబూనుకొని, తరువాత స్త్రీ హత్య పాప మని, దోషమని, భావించి తనఖడ్గము నచటనే విడిచి వెల్లిపోయెను మంథరవంటి స్వభావముగల రాణిగారి పరిచారిక యొకతె రాణిగారి తప్పును కప్పిపుచ్చబూనుకొని ఆకత్తిని చేబూని గోరంతలుకొండంతలుగా జేసి రాజకుమారునిపై ఘోరాపరాధమును మోపెను ప్రయూముతుంచి తిరిగివచ్చిన చక్రవర్తి దాని, రాణి, పన్నినకుట్ర సత్యమని సుతుని చంపించెను అతనిమరణాంతరము రాణి ఫేడ్రా యాకైదువును గొనివచ్చి, యతని కళ్ళెరముపై బడి వగవుల జెందుచు నా రాజకుమారుడు నిర్దోషి అని ప్రకటించితత్క్షణమే యాయడిదముపైబడి మరణించెను ఈసంఘటనను జూచిన భూపాలుడు గోగుగోడు మనచు మిత్రినాహ్వనించును ఈకథలో రాజకుమారుడు శుద్ధాంతమునకు వచ్చుటకుగల కారణ మేదియో సెనెకా వివరించలేదు.

ఇక 'యూరిపీడస్' నాటకకథలో రాణి రాజకుమారుడు వీరియవురు నొకచోట కలిసికొన్న సన్నివేశములు కనిపించవు తనను ప్రేమింపుమని రాణి రాయబార మంపించును దానిని రాజకుమారుడు

6డు తిరస్కరించును తనచిరకాల వాంఛి
ను అవమానముగా పరిణమించగా
నామె ప్రాయోపవేశముచేయ బూను
కొనెను కాని దానితో కలిసి కల్పించి
వ్రాసిపెట్టిన యొక లేఖమూలమున రాజ
నమాడుడు రాజిని బలాత్కరించె నని
రాజు తెలుసుకొని యది యధార్థ మని
నమాడుని నురుగుచేయించెను పీదప నది
నిత్యమని పృథాలుకు పారపాటుపడెనని
నిట్లునమును 'దయానాదేవత' తెలియ
జేసెను హిప్పోలిటస్ దుర్మణమునకు
ఫేదార్ అతనిపై మరులుగొనటకు వీనస్
దేవత అలుకప్రధానకారణ మని సెసికా
ఈనాటకమం దొక మార్పును గావించెను

సారంగధరుని వృత్తాంతమును దెలుపు
మొట్టమొదటి తెలుగు గంథము గౌరన
సవనాధచరిత్ర (15 వ శతాబ్దమునకు
పూర్వభాగము) ప్రథమ ద్వితీయాశ్వాస
ములం దీకథ వర్ణింపబడినది సారంగ
ధరుడు 'చౌరంగి' యనుపేర నిడుడుగా
మారె నని గౌరన పేర్కొనెను ఈకథ
నాంధ్రభూమిలో మొక్కగా నంటు
గట్టి మొలిపించిన మొదటి కవిత్రయం
ద్విపద బాలభాగవతకర్తయగు దోనేరు
కోనేరుకవి (క్రీశ 1547) తరువాత
నతని యడుగుజాడలలోనే ఆ మొక్కను
మరిన్ని కొమ్మలు రెమ్మలతో నభివృద్ధి
గాంచునట్లొనర్చి దానిని పూర్తి తెలుగు
వారి పేరటిచెట్టుగా మార్చినకవులు అప్ప
కవి, సముఖము వేంకట కృష్ణప్పనాయ
కుడు, బాణాల శంభుదాసుడు, కూచి
మంచిలిమ్మన మొదలగువారు

గౌరనకృత మగు నవనాథ చరిత్ర
యందలి సారంగధరుని కథకు తెలుగు
దేశమునకును రవంతసంబంధము గోచ
రింపదు అది మాళవదేశమందలి మాం
ధాతపురమున జరిగినట్లు తెలుపబడినది
మాంధాతపురము నేలిన పార్థివుడు రాజ
రాజనరేంద్రుడు 'పంచదార వెనుదియ
గా' తీయగా విజయవిలాసమును రచిం

చిన చేమకూరకవి (1630) కూడా గౌరన
కథనే కైకొని సారంగధర కథను పద్య
రూపమునఁ గూర్చెను అతడును రాజ
రాజనరేంద్రుని మాళవపతియనియే తెలి
పెను ఈకథ రాజమహేంద్రవరపురమున
రాజరాజనరేంద్రుని స్వగృహముననే
జరిగినట్లులు తెలిపియు దేశముమాత్రము
మాళవ మని యంగదిగముగా తెలిపి
నాడు దీనినిబట్టి సారంగధరుని కథకును,
నాంధ్రదేశ మందలి రాజమహేంద్రవర
మునకును, దాని భూపతి యగు రాజరాజ
నరేంద్రునకును ముడిపెట్టుగాథలు చేమ
కూర కవికిపూర్వమే జనులలో శృలో నలు
గుచు వెలుగుచున్నందువలన నాతడు
తద్విరుద్ధముగా కథను సృష్టింపజాలక
యధార్థమును పూర్తిగా కప్పిపుచ్చలేక
ఈవిధముగా వ్రాసియుండవచ్చునని శ్రీ
జి నాగయ్యగారు తమ 'ద్విపదవాద్య
యమునం' దభిప్రాయపడియుండిరి
వేంకటకవి తరువాతి కవు లగు కూచి
మంచిలిమ్మన, బాణాల శంభుదాసుడు
'గాతమీతిరదేశమునరాజమహేంద్రవరం
బను వీడున'నే ఈకథజరిగినట్లులు సృష్ట
ముగా వివరించియున్నారు

గౌరనచిత్రాంగిని 'వృషభాగభామిని',
భూకాంతునిభాగవతి' యని రాజరాజ
నరేంద్రుని భాగస్త్రిగా పేర్కొనినాడు
చేమకూర కూడా 'భాగవటీల శిరోజా
తిలక' మని 'వారకాత' యని చిత్రాం
గిని రాజరాజనరేంద్రుని శోచెలువగానే
చెప్పినాడు చిత్రాంగి విషయము వేశ్యా
ప్రసక్తి పాపురములు వ్రాలు సందర్భము
నందే గౌరన కావ్యమందు తెలుపబడినది
వేంకటకవి మాత్రము రాజరాజనకు
చిత్రాంగియను వెల్లటకత్తె, రత్నాంగి
యను కులసతి, యున్నట్లు గ్రంథారంభ
ముననే తెలిపినాడు గౌరన గావించిన
చిత్రాంగి పరిచయసన్నివేశము కొంత
యుచితముగ నున్నది కాని చేమకూర
కల్పించిన ఈమార్పు అంతసంభావ్యముగ
గన్పించదు తన తల్లియగు రత్నాంగితో

సమవయస్కురాలైన చిత్రాంగి సారంగ
ధరుని ప్రేమించిన దనుట యసమంజస
ముగానున్నది బాణాల శంభుదాసుడు
చిత్రాంగిని రాకొమారికగాను రాజరాజా
రెండవ భార్యగాను పాక్షిగ్రహణమునకు
పూర్వమే సారంగధరునిపై రాగము
గొన్నదానిని గాను, చిత్రించి నాడు
సారంగధరుని పరిగ్రహ ప్రయత్నమున
కన్నియల నన్వేషించుచు రాజరాజా
చిత్రాంగి చిత్రమున జూచి యనురక్తి
గొని కృపాణమును బంపి ఉద్వాహకా
ర్యముద్వారా చిత్రాంగిని సతిగా
నొనర్చికొనె ననియు తాను చిత్రమందు
జూచిన జగ దేకుండరుడు, వివాహమాడి
వాడు ఒకరు కాకుండుటచేత ననుమా
నించి చెలికత్తెయ పలుకులవలన నిలువర
మెరిగి తాను మోసగింపబడినట్లుగ్రహించి
ఇష్టములేని కాపురము చేయుచుండె నని
ఈకథయం దలదియంతి మార్పులు
గావించినాడు దీనినే కూచిమంచిలిమ్మ
కవి యనుకరించినాడు వీరు గావించిన
మార్పుల మూలమున చిత్రాంగిపాత్ర
కున్నతి, రాజరాజాపాత్ర కథోగతి
యుత్పన్నమగుచున్నదని, బుద్ధిమంతుడైన
సుబుద్ధి చిత్రాంగి యింటి కేగుటవలన కీడు
గల్గు నని సారంగధరునివారింపుట యను
చిత్ర ప్రసంగ మగునని, యందువలన శంభు
దాసుని సవణ తదనుసారి తిమ్మకవి
రచన సరసమైనదికాదని లోచుచున్న
దని, శ్రీ దీపాలపిచ్చయ్యకాస్త్రీగా రభి
ప్రాయ పడినాడు

గౌరన సారంగధరుని భార్య 'మంగ
ళాంగి'యని వేంకటకవి 'మంజువాణి'యని
వేర్వేరుపేర్లను బెట్టి ఒకపాత్రను సృష్టిం
చినారుగాని వారి రచనలం దామెక
ప్రాధాన్యము శూన్యము సారంగధరుని
దండన విధింపబడినపు డామె శోకిం
నట్లు కూడా వారు పేర్కొనలేదు
రామానుజము నందలి యూర్మిశతలె
భారతము నందలి జరత్కూరుపురలె
కాదంబరయంకలి పుత్రలేఖనలె ఈమె
యొక యుపేక్షిత నాయిక

నాటకములందు శ్రీ ధర్మవరము రామ కృష్ణమాచార్యులవారి వివాదసారంగధర మిగుల ప్రసిద్ధి కెక్కినది. 'పది శోకాంత నాటకములు చేసినంతవని తెలుగువారి కిది యొకటే చేసినదని శ్రీ రాళ్ళపల్లి ఆనంత కృష్ణశర్మగారు దీనిని పొడిచారు ఆచార్యులవారు బాణాళి శంభుదాసుని కథాంశరమును గొని యంగు ఆంగ్లేయ నాటక లక్షణములను నిబిడ్డకరించి దానిని మనోహరముగా తీర్చిదిద్దినారు మన్మథుని చేతి కీటబొమ్మగా, మహాకాళిగా చిత్రాంగిని, మొదట కామాతురునిగా, పిదప తన యేకైక సుతునికి కిత్తి విధించు సమయమున పైకి గంధీరడుగ దోచుచు లోలోన మరిగి నురుంగులకట్టు సముద్రమునలె విచారపహ్ని చే దహింపబడినవానినిగా రాజరాజును, సర్వసద్గుణపుంజముగా సారంగధరుని చిత్రించి నాటకమును ప్రేక్షకుల యెడలోపలి యెడలను కదిలించునట్లుగా నిర్మించినాడు

శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యకాస్త్రిగారు పంచమ పేద మనదగిన మహాభారతకృతిభర్త యగు రాజరాజునకేంద్రుడే చిత్రాంగిని మోపించినవాడని తన రాజరాజనాటక మందు మళ్ళీ ఈ ధను పదహారజాల తెలుగుకథగా సృష్టించినారు వాగను కాసుని ధర్మజ్యోతితో ధగధగలాడింప జేస్తూ చిత్రాంగీ సారంగధరుల చరిత్రను శ్రోత్రతీరులో మంజులముగా మలచినారు శ్రీ కాస్త్రిగారు

కథలో నూత్న కల్పనలు గావించి మనోజ్ఞముగ సంతరింపబడిన మరొక నాటకము శ్రీ కాళ్ళహరి నారాయణరావు గారి చిత్రాభ్యుదయము కాళ్ళహరివారు స్వతంత్రించి నాటకములో పెక్కు పెను మోర్పులు గావించి కథ మూలస్వరూపమునే మార్చివైనారు చిత్రాంగీ సారంగధరులకు ధైర్యముగా పెండ్లి గావించిన ధీరులు శ్రీ కాళ్ళహరి వారొక్కరే! వారతప్ప ఆ నాటకమునందరు విషాదాంతముగా కల్పించినవారే!

ప్రధానామాత్యుడగు, గుణజేవున కంటే నరపాలునకు తానెక్కువ ప్రీతి పాత్రుడు గావలయు నని ఉపమంత్రి హరిశర్మ, గుణజేవుడు తీర్థయాత్రలకు వెళ్ళిన సందర్భమున రాజునకుచిత్రాంగిపై మోహము గలుగునట్లు జేసి కుత్సికచర్య సహాయమున చిత్రాంగికి సారంగధరుడే వరు డనిచెప్పి, రాజుగారి కాక్షేయకము నకు చిత్రాంగికి కల్్యాణ మొనరించెను తరువాత నతని నికృతమును గ్రహించి చిత్రాంగి కన్యాగారి క్రతమిషతో ప్రభువు కంటబడకుండ తప్పించుకొనుచు నేర్పుతో సారంగధరుని యవలోధము నకు రావించుకొని సత్యమును నివేదించి, తనను స్వీకరించు మని వేడుకొనెను సారంగధరు డందు కంగీకరించనందు వలన ఆ మి నిరాశతో గోదావరి యందుఁ బడెను చిత్రాంగి యాత్మహత్యకు సారంగధరుని దౌష్ప్ర్యమే హేతువు గావచ్చునని న్యాయాధిపతి యూహించెను. అతని యభిప్రాయముతో నేకీభవించి రేడు సారంగధరునకు కిత్తి విధించెను ఆ సమయమున యాత్రనుండి తిరిగివచ్చుచున్న మంత్రి గుణజేవుడు చిత్రాంగీ సారంగధరుల నిరువురను రక్షించి మీన నాథాశ్రమమున కురక్షితముగానుంచెను అచట జరిగిన యంతర్వాటికా ప్రదర్శమువలన రాజరాజుమహీక్షితుడు సర్వము నెరిగి పశ్చాత్తాప్తుడై చివరకు చిత్రాంగీ సారంగధరుల కుపయామ మొనరించెను. ఇదియే చిత్రాభ్యుదయ కథాసారాంశము. ఈవిధముగా 'తనగావించినసృష్టి తక్కింపులచేత గాదు' అన్నట్లు కాళ్ళహరివారు మిగుల స్వాతంత్ర్యమును వహించి యధుాతకల్పనలుగా నటువంటి మనోజ్ఞ కల్పనలు గావించి, చిత్రాంగి సారంగధరుల పాత్రలకొక విశిష్టతను సమకూర్చినారు. నేరమంతయు ఒక మంత్రిదని మిగిలినవారందరు నిర్దోషులని నిర్మలాంతఃకరణు లని కాళ్ళహరి వారు రుచిరముగా చూపించినారు!

ఈరెండునాటకముల శరవార గుడిపాటి చలంగారి చిత్రాంగినాటక మెన్నదగినది.

చిత్రాంగీ సారంగధరులు తొలుతనే ప్రేమసీపియు లని రాజరా జధికార గంధమువలన చిత్రాంగిని వివాహమాడ నని నిరూపించి, యిట్టి జలవంతపు వివాహములు దేశములందు కొల్లలు కొల్లలుగా జరుగుచున్న వని వీటన్నింటి పర్యవసానము చిత్రాంగీ సారంగధరుల వలెనే విషాదాంత మని చలంగారు సందేశ మందించినారు ఇందు సారంగధరుని కంటే చిత్రాంగిపాత్రను చిత్రించుట యుండే చలంగారి రెక్కువయ్యానైని ప్రదర్శించినారనవచ్చు

ఈవిధముగా తెలుగులో పెక్కురు కవులు సారంగధర చరిత్రను తమ చిత్తవృత్తి దోచినరీతిగ మార్చి అది అసలు సిసలైన తెలుగుకథ యని ఋజువుపరచ ప్రయత్నించిగారుగాని, దానివలన విమలాదిత్య తనూజుడు, విమలవిచారుడు గుమారవిద్యాధరుడు నుత్తమచాళుక్యుడు వివిధాగమ విహితశ్రముడునగు రాజరాజ శిలమున కొకమాయని కళంక మంటినదని యెవ్వరును నిశితదృష్టితో పరిశీలించలేదు.

ఈవ్యాసమున కుపకరించిన గ్రంథములు తెలుగునాటకవికాసము.

శ్రీ పోణంగి అప్పారావు ద్విపద వాఙ్మయము-శ్రీ జి నాగయ్య ఆంధ్రనాటక పితామహుడు.

శ్రీ దివాకర్ల వేంకటాచధాని నాటకాపన్యాసములు.

శ్రీ రాళ్ళపల్లి ఆనంతకృష్ణశర్మ రాజరాజు (నాటకము).

శ్రీపాద సుబ్రహ్మణ్యకాస్త్రి చిత్రాభ్యుదయము.

శ్రీ కాళ్ళహరి నారాయణరావు చిత్రాంగి- శ్రీ గుడిపాటి చలం

వాస్తవకథనములో అవాస్తవములు

- శ్రీ మధుర కృష్ణమూర్తిశాస్త్రి

శ్రీ పిడపర్తి చినకృష్ణమూర్తిశాస్త్రి, సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారలు 16-8-1980 తేదీ 'సమాలోచన' పత్రికలో 'వాస్తవకథనము' అను వ్యాసనమున 7 వ పేజీ 2 వ కాలములో నీ క్రింద రీతిని వ్రాసియున్నారు

10) లో, ఉపపత్తిందు శేఖరమున దుర్గాప్రసాదద్వీపేది మహాశయులు ఆయనాంశ నిర్ణయసందర్భమున ఇట్లు చెప్పియున్నారు

“ఇథం చ పూర్వదర్శితేనైవ పథా అయనాంశ జ్ఞానం సుశకం అముమేవ పంథానం సిద్ధాంతదర్శకర్తా చంద్ర శేఖర సామంతిః సిద్ధాంతశిరోమణి పరిష్టారా విష్ణురీతి బాపూదేవశాస్త్రి గణిత గోలపారదృశ్యా సుధాకరద్వీపేది చ ఆశ్రయంతే॥ అత్రైవ యూరోపియన గణితసామ్రాజ్య ధురంధరః శేత కీకర్తాపి దత్తాత్రాస్తావలంబ ఇతి ప్రాచామర్యాచాం చ ద్వావింశత్యంశాసన్నేయనాంశే సహానుభూతి రస్త్యేవ 'అస్మిన్విషయే 1798 శకే కాశ్యాం భట్టసఖారామబాపూదేవ శాస్త్రి రానడోపాఖ్య బాలశాస్త్రి సుధాకర ప్రభృతీనాం చ సంమతయోపి పంచాంగోప పాదన పుస్తకే ముద్రితా ఇ త్యలం॥ అని వ్రాసిరి

ఈపైని వ్రాసిన దానిలో “ఇథం చ పూర్వదర్శితేనైవ పథా అయనాంశ జ్ఞానం సుశకం” అన్న వాక్యమునకు పూర్వములో గల అయనాంశం జ్ఞానో పాయమార్గ మేమి గలదో అది చెప్పి యుండలేదు ఆ మార్గము మీరు చెప్పచున్న చైత్రపక్షము గారు

శ్రీ చంద్రశేఖర సామంతులు, బాపూదేవశాస్త్రిగారు, సుధాకరద్వీపేది గారు చైత్రపక్షమును ఆశ్రయించలేదు.

చైత్ర పక్షాయనాంశలను వారు చెప్పి యుండలేదు శేతకీ గ్రంథకర్త, జగత్తును గొప్పగ మోసగించిన మహానుభావుడు అనుట కట్టి సందేహము లేదు

శ్రీ వేంకటేశకేత్కారుగారు తాము దృష్టిదగదలయున్న తాము ప్రపథమముగ రైవతపక్షము నాశ్రయించి ఇదియే సరియైన దని సంపూర్ణముగ విశ్వసించి, ప్రథమపర్యాయము జ్యోతిర్గణితమును ముద్రించిరి ఆగ్రంథ మందు రైవతపక్షమే గ్రహించబడినది అప్పటి సనాతనఛాందస సిద్ధాంతులు మీ గ్రంథమును గౌరవించక, మీరు చెప్పిన విషయమును పట్టించుకొనుండ వదలి వేయుటయే కాక అప్పటికి నూర్వసిద్ధాంత, గ్రహలాఘవాది గ్రంథములపల్లె గుణించుడిన అవాస్తవములైన 22 అయనాంశములకు సరిపడునట్లుగ గ్రంథమును చేస్తే మీ పుస్తక మును గ్రహించగల మని, లేకపోతే మీ పుస్తకాన్ని, వాదాన్ని గూడ గ్రహించేది లేదని నిండుసభలో చెప్పుటచేతనే (యీ విషయమును ద్వితీయముద్రిత జ్యోతిర్గణితములో కేత్కారుగారే వ్రాసుకొన్నారు) తాము ద్వితీయ ముద్రితజ్యోతిర్గణితమును చైత్రపక్షమును గ్రహించినారు ఈ చైత్రపక్షము దృష్టిదగదు. పరంపరగ వచ్చుచున్న అవాస్తవమైన మార్గమునకు సంబంధించినది 'ఎవరైతే దృష్టిదగమును గ్రహించక, పూర్వపద్ధతి నే అనుసరించి వ్యవహరించెదరో వారికొరకే చైత్రపక్షము చెప్పుడినది' అని స్వయముగ స్పష్టముగ చెప్పినారు. ఈ క్రింది స్లోకములను చూస్తే పారమలకిందులో గల వాస్తవము తెలియగలదు

‘కాకే వర్ణోబికుల్బ్యాం

శరది సమభవ తే నరవర్ష ప్రవృత్తి

శేవత్యాం సారకన్

సదలవసువివా డ్యన్మితాధిశ్యాభావాత్
మందంమందం పుర స్సా

ప్రచలతి సతతం శేవతీత శ్చతుర్భి

రాభ్యై రగ్రేధునా సా

భవతి పునరితో ప్యగ్రత స్సంభవేచ్ఛ॥

తస్మా ద్వన్ ప్రవృత్తిః

పునరపి చ యథాశేవతీ తారకాయాం॥

స్యా త్రాదృశ్యవ్యవస్థా

కరణ ఇహ మయా రైవతఃపక్షాక్షః

ఇచ్ఛేయుర్యే న హతుం

సుదృఢః పరిచయా ద్వర్తమానాం

ప్రవృత్తిం ।

తేభ్యశ్చైత్రాఖ్య పక్షః

ప్రచలనరహితః సంగృహీతః కిలాత్రి॥

నావశ్యా శ్లోష్ణకానాం

పున రిహ రచనా నో తథాజ్ఞాపకోన్యో

వ్యత్యాసో నైవ రీతా

ధ్రువపరిమితామేవ కాచిద్భిదా స్యాత్

ఇష్టంచేత్ చైత్రపక్ష

ధ్రువకపరిమితీ రాష్ట్రవశీర్షే లిఖత్యా॥

శేషంపూర్వోక్తరీత్యా

తిథిపటగణితం ఖేటచారం విదధ్యాత్.

ఈ పై స్లోకములందు శ్రీకేత్కారుగారు తాను దృష్టిదగణితమునే చేయదలచిన వాడై రైవతపక్షమును చెప్పినట్లు 'రైవతః పక్షాక్షః' అని తెలిపియుండెను ఎవరు ఈ గణితమును (దృష్టిదగణితమును) చేయుటకు ఇష్టపడినో పూర్వపద్ధతి నే అనుసరించెదరో వారి నిమిత్తము చైత్రపక్షమును సంగ్రహించితిని అని 'సంగృహీతః కిలాత్రి' అనువాక్యములో చెప్పియుండెను అప్పటికి (తాను గ్రంథము రచించే సమయమునకు) 22 అయనాంశములు పూర్వపద్ధతిరీత్యా వచ్చి యుండటచేత, దీనిని పట్టుకొని పూర్వపద్ధతి పంచాంగ కర్తలను తృప్తిపరచుటకు తన గ్రంథము ప్రచారముగలకొరకు మాత్రమే చైత్రపక్షమును తన గ్రంథ

ములో ప్రవేశపెట్టి యుండినట్లు శ్రీ కేశ్కారుగారే చెప్పకొని యుండిరి దీని భావమేమనగా 'ఎకరైతే పుర్య పద్ధతిని వదలిపెట్టుటకు ఇష్టంలేనివారో, దృగ్గణితమును చేయుటకు ఇష్టపడక వారు చైత్రపక్షరీత్యా చేసుకొనవచ్చును' అని భావము ప్రకృతిము మన వారు దృగ్గణితమును చేయవలయు నని వాదినూ గ్రంథకర్త చెప్పినమార్గమును వదలిపెట్టి చైత్రపక్షము ననుసరించి వ్యవహరిస్తూ ఇదియే దృగ్గణితపద్ధతి యనుట హాస్యాస్పదము

మరియు ఉపపత్తిందు శేఖరమందు వ్రాసినమార్గమే సరియైన దని, చంద్ర శేఖరసామంత, బాపుదేవశాస్త్రి, మధాకరద్వివేదిగారలు ఆ మార్గమునే ఆశ్రయించి యుంటే ఆ మార్గమునే యనుసరించవలయును గాని చైత్రపక్షము నేల ఆశ్రయించవలసినదేనా?

మరియు 7వేటి 8వ కాలములో 'నూరు సం॥ క్రితమే కాశీలో జరిగిన సమ్మేళనములో గౌరవానుపండితుడు, బాపుదేవ శాస్త్రి, బాలశాస్త్రి, మధాకర ద్వివేది పండితులు 22 అంశాసన్నముగ అయ నాంశలు అంగీకరించినట్లు కేతకరు అయ నాంశలతో సరిపోవుచున్నట్లు దుర్గా ప్రసాద ద్వివేదిగారు ఉపపత్తిందు శేఖరమున చెప్పినారు' అని వ్రాసినారు

రమారమి నూరుసంవత్సరముల క్రితము నూర్యసిద్ధాంతమందు చెప్పిన ఛాయార్క కరణార్క పద్ధతి ననుసరించి 22 అయ నాంశలు వచ్చుచున్నవి. గ్రహలాఘవ రీత్యా గూడ 22 అయనాంశములపైని వచ్చుచున్నవి ఆ ప్రకారంచూస్తే నూర్య సిద్ధాంత మధ్యమనూర్యశు దృక్పథము కాదు కనుక ఆ గ్రంథాన్నిబట్టి సాధించిన 22 అయనాంశములు తప్పు అని చెప్పక తప్పదు గ్రహలాఘవములో అయనగతి 60 వికలలు చెప్పియుండుట చేత ఆ ప్రకారం సాధించగవచ్చిన 22 చిల్లర అయనాంశములు గూడ తప్పుననే

అగును అయనగతి వేదసిద్ధగతి 50 27 కాగా గ్రహలాఘవోక్తగతి 60 వికలలు వుండెను అందువలన 22 అయనాంశ లనుట అశాస్త్రీయము అవాస్తవము అని గ్రహించవలయును ఇట్టి వాస్తవములు గాని అయనాంశములను సమర్థించబూనిన చైత్రపక్షమునాంశలు గూడ అవాస్తవము అనుట నిర్వివాదము అందుచేతనే కేశ్కారుగారు చైత్రపక్షమును ప్రాచీన పద్ధతి ననుసరించువారికొరకు సంగ్రహించితి నని స్పష్టముగ తన అభిప్రాయమును తెలిపియుండిరి

పంచాంగకర్తలు శాస్త్రవివేచన చేయు శక్తిలేనివారై తప్పుదారిలో పడి తమ రహస్యించుచున్న మార్గమును సమర్థించుకొనుటకు అనేక ఆసత్యములను ప్రచారముచేయుచు కాలమును గడపుచున్నారై చైత్రపక్షము దృక్పథము కాదని కేశ్కారే సెలవిచ్చియుండెను. అయినను లోకములో పంచాంగకర్తలు తాను చెప్పిన దృగ్గణితపద్ధతి నవలంబించుటలే దని యీ మార్గమును సృష్టించి లోకమును గొప్ప మోసములో పడవేసెను దీనికి తార్కాణములు ఆ గ్రంథములందు వ్రాయబడియున్నవి గ్రంథములోగల అనేక దోషములను వ్రాయుట సాధ్యపడని కారణంచేత ముఖ్య విషయమును వ్రాయుచుంటిని.

'కేతకీ గ్రహణితం 8 వ శ్లోకం ॥

సోశోక్కి గ్రహలాఘవీయ శశిభా

మాగ్వర్కజా మధ్యమాః ॥'

అను శ్లోక వివరణములో 'నూర్య సిద్ధాంతాగతః నూర్యః దృక్పథః' అని వ్రాయబడిన ఈమాటయే సరియైనచో తాను చైత్రపక్షమును సృష్టించవలసిన యవసరమే లేదు

నూర్యసిద్ధాంతోక్త ఛాయార్క కరణార్కంతర దూపాయనాంశలే దృక్పథములు అగుచున్నవి వానివలననే సమస్తము వాస్తవము అగును ఆపద్ధతి ననుసరించినచో సరిపోవును. అటుకాక చైత్ర

పక్షసృష్టి ఎందుకు చేయవలసి వచ్చినది? రైవతపక్షము నెందుకు చెప్పవలసి వచ్చినది? దీని కవరరు సమాధానమును చెప్పటకు సాహసించరు

శ్రీ కేశ్కారు గొప్ప విద్యాంసుడై యుండినాడ నిజముమీద నిలబడుటకు శక్తి లేనివారై అవాస్తవములైన వానిని పంచాంగకర్తల సంతోషమునకు ప్రవేశపెట్టెను కనుక చైత్రపక్షము సరియైన దనుటకు ఏవిధమైన శాస్త్రప్రమాణము లేదు ఓటింగపద్ధతిలో చైత్రపక్షము సరియైనదని చేతులెత్తేవారేకాని నిలబెట్టి అడిగితే ఏమియు చెప్పలేకు కనుక చైత్రపక్షం మాత్రం శాస్త్రీయం కాదు ఆ ప్రకారంగా సాధించబడుచున్న అయనాంశములు ఇప్పటికీ 23 చిల్లర గూడ సరియైనవి కావు ఆపద్ధతి పంచాంగములుగూడ ఆచరణయోగ్యములు కావు, అవి పొరకులు గ్రహించగలరు లోకము నకు నిజము చెప్పాలి శాస్త్రముయొక్క యధార్థతను తెలియచేయాలి. తప్పును వదలిపెట్టాలి అనే భావాలుగల విద్యాంసుడు ప్రతివాడు చైత్రపక్షము సరియైనది కాదని తీసిపార వేసినవాడే కాని అంగీకరించినవా రెవ్వరున్ను లేరు అనేకులు విమర్శకులు వ్రాసిన విషయము లున్నవి. వాని నన్నింటిని ఉదహరించుట విస్తరము కాగలదు అని వ్రాయలేదు

భారతప్రభుత్వ పంచాంగ సంస్కరణ సంఘమువారు వారి రిపోర్టులో వ్రాసిన అవకతకలు అనేకము లున్నవి. ఈ క్రింది 2, 3 వాక్యములు ఉదాహరణకు చూపబడుచున్నవి

Dr Gorakh Prasad thereafter submitted a note containing his definite Proposals in this respect, which was also circulated amongst the members. He proposed that "23 - 15" be taken as the 'Ayanamsa' on the Vernal equinox day (21 st March of 1956, because this will reconcile most of the Panchan

gas in India based on modern constants

ఆ స గా ప్రకృతము ప్రచారములో నున్న పంచాంగములను సమాధానపరచుటకు మాత్రమే 23 - 15 ఆయనాంశములను స్వీకరించడమైనది అని భావము. ఈ పేజీ 1 వ కాలములో,

Sri Labari and Prof Vaidya pointed out that if any change is introduced in the 'Ayanamsa' at this stage, the calendar for four years so far calculated will require a thorough revision involving a great amount of labour and time' అని వ్రాయబడినది

ఆసగా శాస్త్రపరిశోధనద్వారా ఆయనాంశములో ఏదైన పెద్దమార్పు చేయదలచినచో, ఇప్పటికి పూర్తిగ గుణించబడిన 4 సం॥ముల పంచాంగమునంతను మార్పుచలసి యుండును. దానివలన ఎక్కువ శ్రమ, ఎక్కువ కాలము పట్టును, అని భావము

ఏదైన నొక శాస్త్రవిషయము నిదమితృమని తేల్చదలచినప్పుడు సత్యాన్వేషణ బుద్ధితో నుండవలెను సత్యమును తేల్చి చెప్పవలెనుగాని చేసినపని వృథా యగునని కాని, ఎక్కువకాలము పట్టుననికాని శ్రమయని కాని తలంచరాదు పీఠర్థిపత్యాన్వేషణముతో కృషి చేయలేదనుట స్పష్టము కనుక ఎవరెవరు ఏమి వ్రాసినను, ఎంత కోలాహలము చేసినను వైశ్రపత్యము ప్రకారము సాధించబడిన ఆయనాంశములు దృక్పథములు కావు అవాస్తవములే యగును అలవాటుగ చేయుచున్న పంచాంగ కర్తలు తమ మార్గమే సరియైనదని చెప్పుకోవడము మాత్రమే కాని దాని యధార్థతను బుజ్జావుపరచుకోవడము మాత్రము వారికి సాధ్యము కాకున్నదని మనవిచేయుచుంటిని.

శ్రీ లక్ష్మీ నృసింహోష్ఠ కం

— శ్రీ గుడి నారాయణబాబు, ఎం. !

- * శ్రీలనీయర మరవరార్చిత నీరిమగండా భూమిపై
ఏల రారా విమలచరితా ఎల్లవేళల స్వామివై
ఏల నామొర వినగరాపుర ఏమి చేసెనో కామివై
మాలెకొండ నృసింహ నిర్మల మధురమూర్తి శ్రీధరా !
- * మేలుతో నినువేడువారల మెచ్చవేరా నిచ్చలున్
పాలతో నిదె బాసజేసెద బాళితోడుత రచ్చలన్
పూలతో నిను బూజజేసెద పుణ్యపురుష పచ్చలన్
మాలెకొండ నృసింహ నిర్మల మధురమూర్తి శ్రీధరా !
- * తాళిగట్టిన ధర్మపత్నియె తరలిపోయిన దేలకో
మూలకేగిన ముద్దుగుమ్మను మోద మొప్పగ నేలుకో
తూలిపోవును సంకటమృత్యులు తూర్ణమాగతి మేలుకో
మాలెకొండ నృసింహ నిర్మల మధురమూర్తి శ్రీధరా !
- * లోల పీతాంబర విలోలా లోకనాయక కావరా !
జాల మేల వికాలలోచన జగతి మమ్ముల బ్రోవరా !
కాలిపోవును నిను దలంచిన కలుషపటలము ధీవరా !
మాలెకొండ నృసింహ నిర్మల శమధురమూర్తి శ్రీధరా !
- * ఆలగాచిన చారుమూర్తి అంబరీషుని గంటివే
పాల వ్యాస పరాశరాఖ్యుల ఏలగను చేకొంటివే
వ్రేల నారద కౌనకాదుల వేడుకను గనుగొంటివే
మాలెకొండ నృసింహ నిర్మల మధురమూర్తి శ్రీధరా !
- * బాలప్రహ్లాదుండు పిలువగ బయలు వెడలినవాడవే
కాలిపోయెడి శంక రాధ్యుని కాయమును గాపాడవే
బాలిగా గజరాజు పిలువగ జలచరముఁ జెండాడవే
మాలెకొండ నృసింహ నిర్మల మధురమూర్తి శ్రీధరా !
- * పాలసంప్రదమునందు వెలసిన పరమపురుష దరహరీ !
పాలనుండని మది దలంపకు పతితపావన మురహరీ !
కాలపాశ విముక్తు జేయర కమలలోచన నరహరీ !
మాలెకొండ నృసింహ నిర్మల మధురమూర్తి శ్రీధరా !
- * కాల మంతయు నొక్కరీతిగ గడువబోదుర మాధవా
అలసింపకు నీదు సత్కృప కర్తృమాదు రమాధవా
కాలహరణము జేయబోవము కరుణజూడర భూధవా
మాలెకొండ నృసింహ నిర్మల మధురమూర్తి శ్రీధరా !

అద్వైతవారి కవితాహాసము - ఋతువిలాసము

- శ్రీ జి. బి. ఎన్. ఆచార్య, ఎం.ఎ., పి.హెచ్. డి

(గతసంచిక తరువాయి)

ఈ కావ్యంలో 'శరద్వృత్తు' ఒక విమాత్స మైన శోభను సంతరించుకన్నది శరత్తును కవిగారు 'శారద'గా సంభావించి, వర్ణించిన తీరు మహోన్నతంగా వుంది.

'శ్రీశారదయై తన చెలువంబుగనగఁగఁ జే పట్టిన స్వచ్ఛదర్శనము సరసి
శ్రీశారదయై తన చెలువంబు వెలయింపఁ బూసిన మంచిమైపుఁత జ్యోత్స్న
శ్రీశారదయై తన చెలువునితో నెక్కు మానసాకము తెల్లముబ్బు తునుక
శ్రీశారదయై తనచెలువంబు మెఱయఁగ నేసిన సిగబంతి జింకతాల్పు

కలుము లీనెడు చక్కని వలువ నింగి భద్రపీఠంబు నవకలాపంబు డంబు
శ్రీశరత్కాల శోభ వర్ణింపఁ దరమె ప్రకృతియే శారదగఁదోచెభావమందు! 1

శరత్కాలమందు, ప్రకృతి సమస్తం 'శారద'గా తోచిన దనటం కవిగారి భావనాబలంలోని వైశిష్ట్యాన్ని తెలియజేస్తున్నది పూర్వకపులు కూడా ప్రకృతిలో దేవతామూర్తులను దర్శించి, తన్మయత్వంతో తమ కావ్యాల్లో వర్ణించారు శరత్తును 'శారద'గా సంభావించటం కవిగారి అనన్యనామాన్యమైన ప్రతిభకు తార్కాణం 'శరత్తు' యొక్క రూపాంతరమే 'శారద'అని శబ్దరత్నాకరం చెప్పటమేగాక, శరచ్ఛబ్దం ఋతుపర్యాయమందు స్త్రీలింగమని అవరణోకం చెప్పుతున్నది కాబట్టి 'శారద' అనేది 'శరత్తు' సంబంధమని నిర్ణయించవచ్చు అందుచేతనే కవిగారు శరత్కాల ప్రకృతిని 'శారద'గా సంభావించి తమ ప్రతిభావైభవాన్ని, బుద్ధివైశారద్యాన్ని, పాండి

తీగరిమను ప్రస్తుతంగా భాసింపజేసారు. ప్రకృతిని మానవీకరించటం అందులోను బౌచిత్య మెరిగి ఒక దేవతామూర్తిగా సాక్షాత్కరింపచేయటంచేత 'శరత్కాల వర్ణనము' ఈ కావ్య యోగకు మణిధూపయని అభివర్ణించవచ్చు

ఇంకా శారదరాత్రిని వాద్యోవి భవ్యరూపంగాను, అంబరాంబుని దేహంగాను, పాఁపతేని మనోజ్ఞరూపంగాను, విరావతంగాను, ఆకాశగంగాను, కామధేవుగాను, నందీశ్వరునిగాను సంభావించి, చిత్రవిచిత్రమైన కల్పనా సామర్థ్యాన్ని వెల్లడించారు 2 ఇంకా శరన్నవ శుభ్రకాముదిన దిక్కులు గెల్చినట్టి రణధీరుల స్వచ్ఛయశోవికాసంగాను, 3 చక్కెర వింటిజోడు సుమచాపవీలాసంగాను, చక్కదనాల కుప్పయైన శారద మోమున నొప్పు హాసంగాను మనోహరంగా వుత్పేక్షించారు.

'పదివేసములసామి పన్నుండగా నెంచి పాఁప పాన్నను దీర్చు పాలకడలి వెండికొండదుసీడు వెలచి

మిన్నను గూడి

లీలనెక్కెడు తెల్లయాలపోతు కలుములతల్లి కోడలు పల్కు జవరాలు మించు వేడుక నెక్కునంచ లేజి చక్కనివాడంచు జుక్కలజేనికి నింబుగా దిక్కుల కెక్కుడంబు అమితముగఁ బండు నాచకోరముల పంట శ్రమముఁ బోగొట్టి కాంతిసాఖ్యములఁ గూర్చు

భవ్యసాధమ్య, సర్వసంపత్కరమ్య, ధాత్రి శుభదాత్రి యీశరద్రాత్రి జైత్రి!'

శరత్సమాగమహేలా సౌభాగ్యమహిమతో కాల మేవిధంగా శోభించిందోపై పద్యమందు వర్ణించబడింది. ఇందలి హరిహరుల స్ఫురణ ప్రశంసనీయమైనది. శారదరాత్రిని 'చకోరముల పంట' అని సంభావించటంలో రమణీయార్థ ప్రతిపాదన మున్నది

'ధాత్రి శుభదాత్రి యీ శరద్రాత్రి జైత్రి' అనే చివరి పాదంలోని శబ్దాలంకార సౌందర్య మనిర్వాచ్యము 'సౌందర్య మలంకారః' అని 'వామనుడు', 'కావ్యశోభాకరాన్ ధర్మా నలంకారాన్ ప్రచక్షితే' అని 'దండి' అలంకారాలను నిర్వచించారు అలంకారాలు సౌందర్యవంతాలై కావ్యశోభను ఇనుమడించేవి కాబట్టే కవిగారు ఈ కావ్యమందు శబ్దాలంకారాలను సమృద్ధిగా ప్రయోగించారు

'వినుమేడ, విధుడను గృహమేధి, కేవలది' మొదలైన రూపకాలు మిక్కిలి రమ్యంగా వున్నాయి వర్ణనీరమును, శుభ్రహేమంత క్షీరమును వింగడించి చూపెడు శరచ్ఛంక్రాంతము, గుణవోషముల వేర్పాటు విషయమునందు మానవులకు మార్గదర్శకమైన దని కవిగారు మెచ్చుకొన్నారు మానవులకు 'ప్రకృతి' నేర్పే పాఠం విశిష్టమైనదిగాదా! అందుకే మనం ప్రకృతిని అదర్శవంతుడైన పుషాధ్యాయునిగా సంభావించి, సగౌరవంగా ఆరాధిస్తున్నాము

శారద రాత్రియందు ప్రత్యక్షమయే పరమ రమణీయ ప్రకృతివిలాస మనుభవైక వేద్యము కవిగారు తమ ప్రతిభావ్యుత్పత్తులచేత, వర్ణనాకాశలమచేత శరత్కాల శోభను దృశ్య సాక్షాత్కారమొనరించి, సాహితీప్రియులకువులను రసానంద తరంగాల నోలలాడించారు 'వర్ణనా నిపుణః కవిః' అనే అలంకారికోక్తి ననుసరించి, కవిగారు తమకావ్యంలో వర్ణనల శత్యంత ప్రాధాన్య మిచ్చినారు అందు

శరత్కాల వర్షనము గణనీయమైనది. ఈ వర్షనలో కవిగారి హృదయ లాలిత్యము, మృదుసంస్కారము 'చంద్ర చంద్రికా న్యాయము' న ఆహ్లాదాన్ని కలిగిస్తున్నాయి.

'హేమంతము, శిశిరము ప్రత్యేకంగా దేనికది వర్ణించబడ్డప్పటికీ, శిశిరముతు ధర్మాలు ఎక్కువగా హేమంతముతువర్ణనలోనే కలిపివర్ణించబడ్డాయి తారెండు ఋతువుల ధర్మాలు ఇంచుమించు ఒకే విధంగా వుంటాయి కాబట్టే కవిగారి విధంగా ఋతువులను కలిపి వర్ణించి వుంటారు.

'మంచుమేలిముసుంగు క్రొమ్మించుతోడఁ గలికి గుమ్మడిపూవు మొగముతోడఁ జ్లాఘు హిమబిందు ముక్తాస్రజమ్మతోడఁ జేంతఁ జెలువొందు బంతి చేమంతితోడఁ గొబ్బి చెలికత్తెతో నాడుకొనుచు వచ్చి సంతసముఁ గొల్పు సతము హేమంత లక్ష్మి !'

అని రమ్యంగా వర్ణించి, హేమం తాన్ని 'లక్ష్మి' గా సంభావించారు. హేమంతఋతువులో మంచు ఎక్కువగా వుండి వస్తుదర్శనానికి అవరోధం కలుగు తుంది కనుక హేమం మాడలేకపోవటం 'కాలమాంత్రికుని కనికట్టు మహిమ' అని కవిగారు చమత్కరించారు ఈ ఋతు వులోని 'చలి' బాధక తట్టుకోలేక, చల్ల పోసికొనక పొడిముద్దలే తినటం, పాదాలు కడుగుకొనక వలకలు తడిసేసి తుడుచుకొని సాపడటం, కత్తిబాధకు భయపడి తొరకర్మను మోసుకొనటం మొదలైన మానవస్వభావాలు వివరించారు ఇంకా -

'ఎంతవను చెల్లవాణి దివేమి యనుచు రాగపరకళుఁడోను వియోగి యొకఁడు'

అని చమత్కరించి, హేమంత దిన లఘుతా' అనే హేమంత లక్షణాన్ని ధ్వనింపచేసారు

'పేరినయట్టి కొబ్బెరనూనెఁ గొనివచ్చి ఘృతమని వడ్డించు నలవ యొకతె చలికి గడ్డదలాడు స్వకళత్రమును గాంచి తన్నుఁ జాచియ యంచుఁ దలఁచు నొకఁడు'

ఇత్యాది పాదాల్లో చమత్కారంతో కూడిన 'భ్రాంతి'నేర్పుగా కూర్చబడింది. ఇంకా 'చలి'ని 'రక్తము' నితో పోల్చి, అది చేసే భయంకర దుశ్చేష్టలను, వానికి భయపడి మానవులు చేసే ప్రతిక్రియలను వర్ణించారు

'బడిగంట వినియు వెంబడిన లేవపుగాని గుడిగంట యది వినబడక లేకు స్వామికే బ్రార్థనాంజలి ఘటించపుగాని అంజలించెదవు దధ్యన్నమనవ భక్తిదేవునవ ధూపంబు వేయపుగాని వేడి పొంగలి పొగ విరియనఁడు, దెన్నఁడు వెన్నని సన్నుతించపుగాని కోరి ప్రసాదంబుఁ గొనరించు వెట్టు మాటిలి విటు భక్తఁ డెప్పుడైతి వీ ధనుర్మాస మహిమంబు నెన్నఁదరమె! పేదయంతయు దా నావు పేద యవును అలునైతము గంగెద్దులవును జాడు !'4

అని చమత్కారంగా ధనుర్మాస మహిమను, నేటి సమాజ స్థితిగతులను వర్ణించారు

(సకేవం)

1 వర్షాకాల ప్రకృతియందు నీలమేఘ ములో పోతన - నీలమేఘశ్యాముని, రాయలవారు - వామనమూర్తిని, రామ భద్రకవి-త్రిమూర్తులను దర్శించినట్లు గానే ఈ కవిగారు శరత్కాలప్రకృ

తితో శారదా స్వరూపాన్ని దర్శించారు

2. 'గంగావ్రవాహంబుగాబోలునని వకి ప్పాదు అనుష్ఠాన మాచరింప నమృతంబు వెల్లువ యని నిలింపాదులు మునుకొని దోసిగ్గముంచి క్రోల దుగ్ధంబు నిధియని తోయకాత్తుఁడు కేస పర్యంక మిడుకొని పవ్వలింపఁ బరమేశు విశ్వరూపంబని బ్రహ్మను అమర దండప్రణామములు సేయఁ దలఁప భూనభంతరముల కొలఁది దెలిసి బెరసి యెన్నిదిదిక్కుల బారలి పారలి దట్టుమగ నంతకంతవఁ దనరి తనరి యిట్టలంబుగ వెన్నెల నిట్టపొడిచె'

- విక్రమార్క చరిత్రము, ఆక్వా 6, పద్య 69.

8 వీరరసప్రధానాలైన వాటకాతందు, కావ్యాలందు శరద్వతువును గానం చేసే సంప్రదాయాన్ని ధ్వనింప చేసారు.

4 ఈపద్యం 'తెనాలి రామకృష్ణ' ని 'ఉష్ణాని హోమాగ్నియూడ నొల్లఁడు గాని విరహజ్వరాల్తో వెచ్చనూర్పు సంధ్యకుఁ బ్రార్థనాంజలి ఘటించఁడు గాని యెరఁగు నీర్వాణిక సాయితలకర్ణి నాగమవాదంబులౌ గాదనఁడు గాని విలవాదములు తీర్చు వేగిలేచి కంబుభృత్పాకోదకంబు గ్రోలడుగాని యావతాధరశీఘ్రువాని చొక్కఁ బుణ్యచిహ్నంబు లవఘనంబున ఘటించ సిగ్గుపడుఁగాని కరకళిఖర అనిత జాతనూర్న ట్టతాంకముల్ సమృతించు నారజమమిరి యాదుర్నిహార హరి'

- హం, మా తృ ఆ పద్య 12

అనే పద్యాన్ని స్మరింపజేస్తున్నది ఇది కవిగారి 'అభినవ రామకృష్ణ' బిరుదాన్ని అన్వర్ణం చేస్తున్నది.

మనుచరిత్ర - ఒక పరిశీలనము

- శ్రీ సి.పాచ్. శ్రీరామకర్మ, ఎం. ఏ

స్వారోచిషమనుసంభవ మనే కవి ప్రథమసంకల్పము కలిగిన మనుచరిత్రలో ప్రాత క్రొత్త వ్యాఖ్యానములలో భేదములు, కొన్ని చోట్ల కాస్త వైరుధ్య భాసుములు గోచరించుచున్నవి. ఆవిషయములను మరొక సారి పరిశీలించడమే ప్రస్తుత విషయము.

ప్రవరుని పరిచయం గావించు, కవితా సతామహాలు 'ఆపురి బాయకయుండు మకరాంక శకాంక మనోజ్ఞమూర్తి' అని అతని పౌండర్యాన్ని చెప్పి, తనివీరిక చివరకు 'అశేఖ్య తనువీలానుడై' అని చెప్పురు. అంతేకాక ధన్వేక గామనలగు బారకాంకలకు గూడ ఆకాంక్ష్యమై యున్నది అన్నాడు. అంతటి పౌండర్యమును మకరాంక శకాంక మనోజ్ఞమూర్తి అనే వదంతో పరిచయం చేయవలెనాడు కవి. అంబురువా గర్భవలూభరణ మయిన భూమిర ప్రవరుని పరిచయంతో మొదటి విశేషము 'మకరాంక శకాంక మనోజ్ఞమూర్తి' అని చెప్పడం దేకాటనము, తీర్థ సందర్శనము, యాజ్ఞాధికము చేయవలసిన వానిని 'ఆపురి బాయకయుండు' ననుట, ఇవి అనుచితము లనిపించక తప్పదు. అంటూరు కొంతమంది కాని సైన్యశ్రవ్య, సంపన్నుడై యుండుట, ఆపురి బాయకండుటకు సోకువు మాతా పితృ సేవనమునకు అంతరాయముకలుగజండుటకూడ హేతువే. తీర్థయాత్రాది సమాపార్జనముకంటె అధికమైన ధర్మం ఇదే గనుక మకరాంక శకాంక మనోజ్ఞమూర్తి కనుకనే వయాధిని వృద్ధయమునకు ఆరాధ్యుడై ఆ ఆచ్యుర మానసవీధిలో ప్రతిష్ఠితుడైనాడు. చెప్పవచ్చుకగా శృంగార ప్రధానము శృంగారముని పౌండర్యమే

అతిముఖ్యం జరిగేకథ శృంగార విషయము అని ఈ విశేషణంద్వారా తెలుపుతున్నాడు మహాకవి.

ఇక సమాసానికి అర్థంచెప్పే వ్యాఖ్యాతలు మకరాంకునివలె, శకాంకునివలె మనోహరమైన ఆకారము గలవాడని అర్థం వ్రాతాదు భిన్నస్థలములలో వ్రాసిన వాక్యాలు ఏకార్థజనకములు కావడం చమత్కారం. వయాధిని దృష్టిలో ప్రవరుడు 'యెత్తు తనయేందు జయంతి వసంత కంతులం గలువ జాలెడు వాడు' అంటే కాదు 'ఏలని బంటుగా మయన్ డక్క గొనంగరాచె ఆకటా' నను విషయ పరిగ్రహించిన అని తలచిన వయాధిని తలంపు ననుసరించి ప్రవరుని పరిగ్రహించిన తర శేషుడనీ మదనుడు శీతములేని బంటుగ సేవ చేయునటకూడ! కనుక వైసయాసం ఉపయోగ పూర్వపక నిహుబ్రహి అనుట కంటె సంచరమిగర్భనమూసం అని చెప్పి భావిలో వయాధిని కథనాన్ని ఇక్కడే సూచించడం కవి వృద్ధయ మని నాటభి ప్రాయం జ్ఞాపకసిద్ధమైన వ్యధికరణ నిహుబ్రహిని ఆశ్రయించడం ఉభయత్ర సమానమే. ఫలితమేమంటే మకరాంక శకాంకులకంటె మనోజ్ఞమైన ఆకారంగల వాడు అనే అర్థం సమంజసము అని.

2

ఆ ప్రవరుని సంచరణాన్ని విరివ్చు - 'ప్రత్యూషపవనం ఖరములు వైకొనువేళ వామనస్తుతి పరత్వమున లేచి సర్వాట్రాండగురు నిచ్చలు నేగియయ్యెట నభుమర్షణ స్నాన మాచరించి సాంధ్యకృత్యముఁ దీర్చి సావిత్రిజపియించి వైకతస్థలిఁ గర్మసాక్షి కలుగి

బ్రహ్మచారులు వెంటరా బ్రాహ్మణుండు వచ్చురింటికే బ్రజ తన్ను మెచ్చిచూడ'

అని వ్రాసినాడు కవి ఇందులో నడి స్నానము ధార్మికత్వమునకు నిదర్శనము కాని ఇంతకుముందే ప్రవరుని యావనముం దలి యజ్ఞగా వర్ణించి యుండడం ప్రకృత వర్ణనలో లోపాన్ని కనబరుస్తోంది. అదేమంటే వైవానిలో సాంధ్య కృత్యము, సావిత్రిజపము, వైకతస్థలి కర్మ సాక్షి కలుగుట అన్న ప్రధు మిహంసా కాస్తాగ్రుసారం నిత్యకర్మలకు ప్రత్యేక వాయు తరిహారముయ్యత్రమే ఫలం గనుక సంధ్యావందనానంతరం పునఃగాయత్రి జపం చేయాలి గనుక సాంధ్యకృత్యము అన్న పదానికి సంధ్యావందన మంతయు అర్థముచెప్పి నిత్యగాయత్రి జపవిధానము ననుసరించి సంధ్యాంగముగ కావడం వేరే గాయత్రిజపము చేసి, మహాసారాది మంత్రములచే మాయుని ఉపాసించెను, అని అర్థము చెప్పట ఒక పద్ధతి ఇప్పటికిని కొంతమంది శిష్టులు ఇట్లుగ ఆచరించుట లోకవ్యవహారంలో ఉన్నది. ఉత్తర మిహంసామతము ననుసరించి సంధ్యా గత గాయత్రిచేతనే గాయత్రి జపవిధానము నిర్దించును. గావున 'సాంధ్యకృత్యము' అనే పదానికి అర్థము అర్థాత్మకమంతర అదిత్య పరబ్రహ్మభేదధ్యానము అర్థం చెప్పి, సావిత్రి జపియించి అనే పదానికి సంధ్యాంగ గాయత్రి అర్థంచెప్పి 'వైకతస్థలి కర్మసాక్షి కలుగి' అను దానికి గూడ సంధ్యాంగ సూర్యోపసానమే అర్థం చెప్పి సాంగసంధ్యానుష్ఠానం వెల తీర్చినట్లుగ చెప్పడం ఒక పద్ధతి. ప్రస్తుతంలో ఏపక్షాన్ని ఆశ్రయించి అర్థం చెప్పినా సాంధ్య మొత్తము నడివీరమున చేసినట్లుగ తెలియుచున్నది ఇది మాధ్యాహ్నిక సంధ్యగాదు ప్రత్యూష పవనాం ఖరములు వైకొనువేళ వామనస్తుతి పరత్వమున లేచిన వెంటనే వర్ణింపబడిన సంధ్య మాధ్యాహ్నిక అనుట విరుద్ధము.

ఇట్టిరివిగ ప్రాతస్సంధ్యన నదీతరము నందు పూర్తిచేయుట ఆహితాగ్నికి అసంగతమని నేటి ఇచ్చటి ఆహితాగ్నుల పద్ధతి ననుసరించి తెలుస్తున్నది. అనుదిత హోమపక్షము ననుసరించి నూర్యోదయం కావడానికి ముందుగ నే హోమం జరుగవలసి ఉంటుంది ఉదిత హోమపక్షాన్ని ఆశ్రయించినా సంధ్య ఆర్ఘ్యప్రదానము వరకు చేసి, నిత్యగార్హపత్యమునుండి దక్షిణాగ్నివ్రావనీయములను ప్రణయించి పిదప ఉదయమువరకు గాయత్రి జపించి ఉదయమైనతరువాత నూర్యోపస్థానము చేసి, ఆతరువాత అగ్నిహోత్రము నారంభించి హోమం చేయడం నేటి ఆహితాగ్నులలో కనబడుచున్నది.

అంతేకాక ఉదయము కాకపూర్వమే అగ్నిప్రణయనము చేయవచ్చుటయితే ప్రాయశ్చిత్తముగ రెండు హోమములు గూడ నేటి ఆహితాగ్నులు చేయుచున్నారు అపస్తంబత్రాత మూత్రంలో అగ్నిప్రణయనాన్ని గూర్చి 'అధివృక్ష నూర్య ఆవిస్సూర్యే వా అని చెప్పబడినది ధూర్తస్వామి ఇట్లు వ్యాఖ్యానించారు 'వృక్షాణా ముపర్యేత నూర్యాం శవః న వృధివ్యాం సోఽధివృక్షనూర్యః (కాళః) ఆవిశ్యబ్దం ప్రకాశవాచీ ప్రకాశో యత్ర సాశో ద్యృతే సకాలః అని నూర్యః' రుద్రదత్తుడుగూడ దీనిని ఇలా వ్యాఖ్యానించాడు నూర్యకవేన రక్తి తక్షణాధూమేగుత్తితారశ్యయః అధివృక్ష మేన వివిశంతే అస్మిన్మాతే అత్ర వా శబ్దః సముచ్చయే' అని మరియు ఉదయస్తమయములకు పూర్వమే అగ్నిప్రణయనము చేయని పక్షంలో 'యస్యాగ్ని మనుద్ధృతగ్ం నూర్యోభ్యుదియాత్ చతుర్గ్రహీత మాజ్యపురస్తాదరేత్' అని ప్రారంభించి ఈ పక్షమునకు వికల్పముగ 'అధైతేషం యస్యాగ్ని మనుద్ధృతగ్ం నూర్యో మోభిచే దభ్యుదియా ద్వా మనోజ్యో తిర్జుషతాం త్రయస్త్రిగ్ం శత్రస్తవ యితీ ద్యే చతుర్గ్రహీతే జాహయ్యాత్'

అని ప్రాయశ్చిత్తము విధింపబడినది. 'అధి వృక్షనూర్యే సామ నుగ్నిహోత్ర మౌచసి ప్రాతరగ్ని హోత్రాయ' అని సత్యాషాధ క్రాత నూత్రంలో చెప్పబడినది.

ఇచ్చట ఆహితాగ్నులు టైని పేర్కొన్న 'అధైతేషం' అను పక్షమునే ఆచరించుచున్నారు. కాశ్యపముగ గుర్తింపబడిడి ఈ క్రాతధర్మము పెద్దనగారి నాటికి మహారీతిలో ఉండేదేమో, అనే అనుమానానికి ఇందు స్థానంలేదు. కారణమేమంటే అంతకు పూర్వమైన ప్రాచీన కవులుగూడ ఇట్టి ప్రణయనమును వర్ణించియున్నారు అంతేకాక ఆనాటికి ఈనాటికీ ప్రమాణములైన కల్పనూత్రము లాక్కటిగ నే ఉన్నాయితాని, కల్పనూత్రములు పెద్దనగారి తరువాత పుట్టి నవి గావు కనుక నేటి ఆహితాగ్నుల అనుమానానికి విరుద్ధముగ కన్పించే ఈ ప్రవరుని దినచర్యా వర్ణనం ఆతని యజ్వత్యమునకు విరుద్ధంగా కన్పడుతోందని కొందరు వేరెత్తి దోషంచూపిస్తే కొందరు విమర్శకాగ్రేసరులు పైవిమర్శకులకు కావ్య మర్థంచేసుకోవడమే చేత కాదన్నారు అదేమండీ! అంటే ఆతని ధార్మికత్వమునే గ్రహించవలెను గాని ప్రత్యక్షరశః దానిని గ్రహించకూడదని వారి అభిప్రాయం వ్యక్తం చేశారు స్థూల దృష్టులకు ఈవాదం బాగానే ఉన్నది గాని, పరమాన్నం వండారని వర్ణిస్తూ వంటకము లన్నిటిలోనూ వేసే ఉప్పు అందులోనూ వేకారని వర్ణిస్తే పాకవిధానం తెలిసినవారికి అది ఎంత అనుచితమనిపిస్తుందో అలాగే ఆహితాగ్నుల అర్ఘ్యపాననాక్రమము ఏ కొంచెమైనా తెలిసినవారికి ఇది అంత అనుచితమనిపించక తప్పదు అంత మూత్రంచేత కవియొక్క అజ్ఞానాన్ని అంచనావేయడంకంటే పిలువనీయదేమో దానిని పరికిలించడం విజ్ఞాంతత్వము మనం ఏంచెప్పితే చెల్లదు? అని భావించే విమర్శకులకు ముందుగ ననుగుణించి ప్రకృత విషయంలో

అపస్తంబ, బోధాయన, ఆశ్వలాయన ప్రముఖులైన కొందరు ఋషుల కల్పనూత్రములను తిరుగవేయగా దీనికి ధార్మికమైన సమాధానం దొరకింది ఈ విషయ విమర్శలో సాంగతేదార్థసమూహ్ బ్రా. శ్రీ లంక వెంకట రామశాస్త్రిగారికి అధమర్థలమని సవినయంగా విన్నవించుటంటున్నాను అసమాధానరీతి ఇది ప్రస్తుతం గోదావరీ, కృష్ణా ప్రాంతములలో కన్పడే ఆహితాగ్ను లందరు అపస్తంబమతానుయాయులు వీరికి అపస్తంబ కల్పనూత్రంలో ఉదయాత్పూర్వమే అగ్నిప్రణయనం విధింపబడింది అలా కాకపోతే ప్రాయశ్చిత్తము విధింపబడింది బోధాయన కల్పనూత్రప్రకారం ఉదయానంతరమే అనగ సంధ్యమొత్తము పూర్తియైన తరువాత ఉదయమునుండి 6 ఘడియలలోపులో ప్రణయన ప్రభృతి పూర్తివరకు సకాలమే కనుక అపుడు అగ్నిహోత్రము చేయుటమాత్రమే విధింపబడి యున్నది అంతేకాక నేటికి ప్రకృత గ్రంథ జ్యోత్సముగు హంపీవిజయగర నికట గోకర్ణవాసులగు ఆహితాగ్నులలో కొందరు బోధాయన కల్పనూత్రానుయాయులుగ నే కన్పట్టుచున్నారు కావున బోధాయనపక్షము ననుసరించి ప్రకృత ప్రవర దినచర్యావర్ణనము సుసంగతమే అయి ఉన్నది

3

ఇట్లే ద్వితీయాశ్వాస ఆరంభమున యోగసిద్ధ ప్రసాదిత పాదలేఖ్యుడైన ప్రవరుడు 'ఏటక చరత్కరేణుకర కంపిత సాతము శీతశైలమును చూచినాడు. ఇక్కడ కరేణు శబ్దమున కర్ణము వివాదాస్పదమై యున్నది కరేణు శబ్దమునకు ఆడువీరుగ అని ప్రాచీన వ్యాఖ్యాతలు అరము చెప్పిరి ఆడువీరుగ గనుకనే సాలములు కంపితములైన వని యులేకంటే ఖాదితమాలే వర్ణింపబడి యుండెడి వనియు చమత్కారమును చూపిరి.

కొందరు గజముల విషయంలో స్త్రీత్వమును దుర్బలత్వద్వితక మనడం చమత్కార జనకం కాదన్నారు. అంతేకాక శేవల స్త్రీగజములు గాని, పుంగజములు గాని సాలములను కదిలించాయనడంలో వినియమకం లేదన్నారు స్త్రీ పుంగజ సాధారణ్యాన్ని సాధించడానికై పుం స్త్రీలింగములందున్న కరేణు శబ్దములను ఏక శేషవృత్తి చేసి కరేణుః (స్త్రీ) చ కరేణుః (పుం) చ కరేణా అనే ఏక శేషవృత్తి సాధిత అర్థద్వయ ప్రతిపాదిక కరేణు ప్రాతిపదిక గమ్యాసంలో ప్రయోగింపబడిన దన్నారు అందుచే స్త్రీ పుం గజములచే కదల్చబడిన సాలములు గలది శీతశైల మన్నారు అయితే ఈ వ్యాఖ్యానము వ్యాఖ్యాతల వ్యాకరణ జ్ఞానపాట వాన్ని ప్రదర్శిస్తోందనటం ఆతిశయోక్తి కాదు కాని మనుష్యులందునలే స్త్రీ పుం భిన్నప్రకృతికములు గజజాతిలో ఉండవోలేక అట్టివి శీతశైలమందు లేవో ఉన్నప్పటికీ వీరి దృష్టికి గోచరించలేదో గోచరించినా అవి సాలకంపన కర్తృత్వము నందలేదో మరి పొందకపోవడానికి కారణం ఏమిటో గోచరించడంలేదు అదియునుగాక కరేణు శబ్దమును జాతి పరముగ ప్రయోగించినట్లు భావించినట్లయితే స్త్రీ పుంభేదము వివక్షింపబడక గజసామాన్యము చెప్పబడి వీటిచే వివక్షితమైన అర్థము లభించడంలో విశ్రుతిపత్రి ఏమియు కన్నడదు. అట్టి శబ్దము ఏలింగములోనిదైనను సవ్యలింగ విశిష్టాధమును నిర్వచిస్తుంది దానికొకట ఈ ఏక శేష బకబంధప్రయాస మేలకా గోచరింపదు. అట్టి కర్తృత్వంలో స్త్రీ పుం భిన్న తృతీయ ప్రకృతిగూడ గ్రహింపబడవచ్చును కావున ఆదోషముగూడ పరిహృత మగును. సరే ఇలా విచారణ చేస్తే ఇంకను భేదములు గోచరించవచ్చు. కాని కవిహృదయ మేమిటి? అనే ప్రశ్నకు నాకు తోచిన అభిప్రాయం

మాత్రం ప్రాచీన వ్యాఖ్యాత్యమార్గమున నున్న ఆదువీనుగు అనే అర్థమే సమంజసమని అందుకు ప్రావణ్యములలో నున్న ఏ ఒక్కటియు పాతపుగాదు మరేమంటే ప్రవరుని దృష్టిలోబడిన శీతశైలముపై జరుగబోయే చరిత్రసంతను ఈ విశేషణంతో నూచించడం కరేణు శబ్దం స్త్రీలింగం అంటేనే వదురుతుంది అట్టి భావ్యర్థరూచన వ్యంగ్యంగా చేస్తూ ఉండడం పెద్దనామాత్యుని కవిత్వంలో గలదంటూ మొదటివిషయంలో వివరించి యున్నాను దీని స్వరూపం ఇది

‘కటక = కొండ చరియలయందు, చరత్ = సంచరించే, కరేణు = ఆడ ఏనుగుయొక్క, కర = హస్తముచే, కంపిత = కదల్చబడిన, సాలము = వృక్షములు గలది’ అనే అర్థంలో ఆలంకారిక మతానుసారం లింగముగూడ వ్యంజకమే కనుక కరేణు శబ్దాన్ని మైన స్త్రీలింగము వరూధినిని, సాలశబ్దాన్ని పుంలింగము ప్రవరుని ప్రతిరం చేస్తాయి కాగా కొండ చరియలయందు నివసించే మదమత్రేభయాన యగు వరూధిని హస్తములచే కదల్చబడిన సాలప్రాంకువగు ప్రవరుడు గలది శీతశైలము కాబోవుచున్నది అనే అర్థం నూచితంకావడం ఇందులో ప్రధాన విశేషం వెనుకనున్న విశేషణములలో ధర్మవిషయంలో అంబర చుంచి శిరస్సుపై ప్రవరునినుండి ఝరిపటలములవలె నిస్సృతములైన మృదంగ ధ్వనులను బోలిన వాక్కులచే పరిపుల్ల కలాపములు గలిగిన కలాపివంటి మనస్సు గలదైనది వరూధిని అనే భావం ప్రతిరంకావడం ఆలంకారిక సమయవిరుద్ధం కాదనే నా భావన శబ్దక దేశములనుగూడ వ్యంజకములుగ అంగీకరించిన ఆలంకారికులు ఈ అర్థమును గ్రహించే సహృదయులే యని నా విశ్వాసం. కాగా ఇట్టి నూచార్థరూచనమును గ్రహించడానికి కరేణుశబ్ద

నిష్ఠ స్త్రీత్వం అవశ్యంభావి తన్ములకమే ఈ వ్యంగ్యార్థ సిద్ధి ప్రాచీన వ్యాఖ్యాతలు వ్రాశారనే అభిమానం, విశ్వేషం, రెంటిని ప్రక్కనుంచి ఈ ఆలంకారిక దృష్టిలో చూచినవారికి ఇది రమణీయంగా గోచరిస్తుంది దని నాభావన ఇందులో సహృదయ హృదయములే ప్రమాణము

౪

తృతీయాశ్వాసమున -

‘వాలారం గొనగోళ్ళ నీవలసతన్
వాయించుచో నాటకు
స్వేళంబైన వివంచి నిన్న మొదలున్
నీవంటమిం చేసి యా
యాలాపంబె యవేళ బల్కెడు ప్రభా
తా యాత వాతాహతా
లోల త్రంత్రుల మేళవింపఁగదవే
లోలాక్షి! దేశాక్షికిన్’

అనే పద్యంలో ప్రభాతా యాత వాతాహతాలోల త్రంత్రులనుండి నాటరాగ ముదయించిన దని దేశాక్షి రాగమునకు మేళవింపవలసిన దని చెబులు వరూధినికి ఉద్బోధించా రని వ్యాఖ్యాతలు దీనిని స్వభావోక్తి ఆలంకార మన్నారు. వాయువు తాకిడికి మేళవించిన వీణనుండి ధ్వనులు ఉదయించడమే సరసంగాని రాగ ముద్భవించడం విడ్డూరంగా వుండే! అన్నారు వైణికులైనవారు వీరనేది ఏమిటంటే ఇప్పుడు కన్నడుకున్న వీణియ స్వరూపం ఆధునికం. దీనికి ప్రధానంగా నాల్గు తీగలు తాళమును నూచించేవి మూడు మొత్తం సుప్తకంత్రిగ గోచరిస్తోంది దీనిప్రకారం రాగంకొనం మేళం మార్చే ప్రసక్తి అసలు ఉండదు. 28 సోపానములతో ఉన్న కారణంగా మేళం చేసి దానిపై అన్ని రాగాలు పలికించవచ్చు ఇక దీనికిపూర్వం ఉండే వీణకు చాలాతీగలు ఉండేవట వీటి నన్నిటిని రాగానుగుణ స్థానములను పలికేటట్లు

చూడడం మేళవించటం అంటారు ఆ
తంత్రులను గోటమిటిలే ధ్వని వస్తుంది
ధ్వనుల సమదాయమే రాగ మని
అనుచుకుంటుంది అంతేగాని ప్రభాతా
నాత వాతానాతము లైనంతమాత్రంలో
స్వని రాదు వచ్చినా అది రాగంగా విన
డదు ఇలా అనుచితంగా వ్రాశా దేమి
ని ప్రశ్నిస్తే వీణల చరిత్ర ప్రకారం
గారు చెప్పేది నిజమనిపిస్తోంది అయితే
వితా పితామహుల నంతటివాడు పార
గాటు చెప్పే దనడం మహాసాహస మని
బందరూ అంగీకరించిన విషయం పరిశీ
స్తే కొన్ని కొన్ని విషయాల్లో కవిత్వా
నికి వాస్తవానికి వైరుధ్యం కన్పడుతుంది
దాదానిలో మలాలు కవిత్వంలో కన
డుతుంటాయి వాస్తవంలో ప్రవా
ణంలో కన్పడవు కనుకనే దీనిని కవి
మయం అన్నారు అలాగే మాఘకవి
రాడ ప్రథమార్గంలో నారదమహర్షిని
రించే సప్తకోకిలీ -

రణోభాఘటనయా నభస్వతః
పృథ్వీభిన్న క్రుతిమండలై స్స్వరైః
స్ఫుటీభక్త్యామ విశేషమూర్చనా
మవేక్షమాణం మహతీం
ముహుచ్ఛహుః

ని వాయుఘాతముచే గ్రామవిశేషము
ల మూర్చన స్ఫుటముగ కలిగియున్న
ణను నారదుడు చూచినట్లుగ వర్ణించి
యున్నాడు. వ్యాఖ్యాత మల్లినాథమూరి
ఆత్ర త్రింవ్యాపార మంతలేణ స్వరా
రూపవోక్త్యా కోపిలోకాతిక్రాంతోయం
అపసౌఢి వాతికయో వీణాయాః ప్రతి
ఱతే తేన సహ స్వతః ప్రసిద్ధాతికయగ్య
భేదేన అధ్యకసితిత్వాత్ తన్మూలాతి
యో క్త్యంతరః సా చ మహత్యాః
త్రింవ్యాపారం వినా మూర్చనద్యసంబంధే
సంబంధాభిధానాత్ అసంబంధే సం
బంధ రూపతయా త్రిం వ్యాపారాఖ్య
రూపకారణం వినాపి మూర్చనా ది

కార్యోత్పత్తి ద్యోతనా ద్విభావనా
వ్యజ్యతే ఇతి ఆలంకారిక ధ్వని రితి
సంతేషః' అని చెప్పి అతిశయోక్త్యలంకా
రాన్ని నిర్ణయించారు విభావన వ్యంగ్య
మన్నారు అయితే ప్రకృతంలో వయా
ధిని వీణెవగూడ ఇట్టి ఆలోచికత్వమును
అంగీకరించడంలో దోష మేమియు
కన్పట్టదు కారణం ఈమె సురకాంత.
నారదడు దేవర్షి వారికి సంబంధించిన
వీణలుగూడ అతి మానుషములు కావ
డంలో అనాచిత్యం ఏమియు లేదు
అయితే వచ్చిన చిక్కల్లా వ్యాఖ్యాతలు
ఈపద్యంలో స్వభావోక్తి ఉం దనడమే
కనుక ఇందులో అసంబంధే సంబంధ
కల్పన రూపమైన అతిశయోక్తి అంటే
వైదికతలు కలహించవలసిన అవసరం ఉం
డదు అంతేగాక అధ్యాహరపద్ధతి లెలు
గులో ఉచితం కాదని అధర్వణుడు
చెప్పినా ప్రకరణాదులు ఆ ఆధ్యాని
బోధిస్తూ ఉండడం అనుచితం కాదు
గావున ఈపద్యాన్ని అన్వయించడంలో -

'వాలారం గొనగోళ్ళ నీ వలసతన్
వాయించుచో నాటవన్
మేళంబైన విపంచి నిన్న మొదలున్
నీ వంటమిం జేసి, యా
యాలావంటె ఆవళ బల్కిడు
(కావున) ప్రభా
తా యాత వాతానాతా
లోతంత్రంతుల మేళవింపగదవే !
లోలాక్షీ దేశాక్షికిన్ '

వాలారం గొనగోళ్ళ నీవలసతన్ వాయించుచోన్ = వాయించేయడం నాటరాగానికి మేళవించియున్న ఈవిపంచి నిన్నటి నుండి నీవు ముట్టినకారణంగా ఇప్పుడు నీవు వాయించేయడం ఆరాగాన్నే ఈ ఆకాలంలోగూడ వినిపిస్తుంది గనుక తంత్రులను దేశాక్షి రాగానికి మేళవింప

దర్శన మార్గము

- శ్రీ అక్కల బాలకృష్ణయ్యగారు

కరములు మోడ్చి సృష్టి లయ

కారుల వేడివరాలు పొంది, శ్రీ

కరములు ధర్మమార్గమున

కాలిడ బూసక, రావణాది ము

చ్చురు అవివేకలై చెడిన

గాథలు కొల్లలు గానవచ్చెడిన్,

వరములు కావసేరవు, ప్ర

వర్తిలు ముత్తమ ధర్మబుద్ధివై

మోలోలాక్షీ! యని చెరికలైలు చెప్పే
రంటే ప్రాచీన విపంచికా రూపమునకు
విరోధము రాదు వాయుఘాతము రాగ
జనకము కానక్కరలేదు ప్రభాత
వాయుఘాతము రాగజనక మంటే
వాదం లేస్తుంది కాని తంత్రీలోలతకు
పేతు వంటే విరోధం ఉండదు. అది
స్వభావోక్తి అలంకారమే అవుతుంది.
కాని ప్రాచీన వ్యాఖ్యాతల వ్యాఖ్యా
నము పూర్వపక్షము కావలసి వస్తుంది
'పురాణమిత్యేవ న సాధు సర్వం' అని
కాళిదాసే చెప్పేడు ఈ అన్వయం
స్వభావోక్తిని సేరపరుస్తుంది వివాదాన్ని
పరిహరిస్తుంది ఇందు సహృదయుల
మనస్సు ఎటు మొగ్గుతుందోమరి !

'జయంతిలే నుకృతిసో రససిద్ధాః

కవిశ్యరాః !'

రాధ - మధురగాథ

- డా. పూసపాటి భాగ్యలక్ష్మి, ఎం. ఏ., పి.హెచ్. డి.

ఆంధ్రసారస్వత బృందావనమును వికసింపజేయు ప్రయోగించిన మధురగాథా మరుతో వీచిక రాధిక జన్మముచే వల్లకీ విలోలేక్షణ యైనను, మానసియ మునీశ్వర మానస వైభవంర కేళిమందిరని తన హృదయమందిరమున బంధింపజాలిన సాంక్రామరాగ హృదయ శ్రీకృష్ణుని పట్టమహిషిగ అగ్రతంబూలము వందిన అతివ రుక్మిణియై యైనను, పదునాఱువేల గోపిక లకంటె, అష్టమహిషులకంటె మిన్నయై, అతనిని వలచి వలపించుకొనిన శృంగార రసాధిదేవత రాధికయే పూర్వజన్మ ప్రారబ్ధముచే యమునాతీర వంశ నాళముల మధురమైన రాగ మాలపించు వేణువుగా మారి, ఆ పురుషోత్తముని అధరముణి సమీపస్వాస ధన్యాపఠను పొందినరీతి, జన్మముచే మానవియైనను, భక్తిరక్తజలచే మానసియయై గతజన్మ విశేషముచే ముక్తి వందిన ప్రణయ తపస్విని, భగవాను డగు శ్రీకృష్ణుడు ఈమె పేరు మీదనే ప్రసిద్ధుడగుట, ఆ నామమునే బ్రహ్మది దేవతాబృందము నిత్యము స్తుతించి తరించుట ఆమె ప్రాభవమునకు నిదర్శనము ఇన్ని కవనీయ గుణములతో కాణాచియగు కమలాకరము కనుకనే ఈమె చరితము ఎందఱో కవిభృంగముల నాకర్షించి, వారు పులకించి, మైమరచి వర్ణించుకొను మధురగాథగ మారినది

రాధ మధురగాథను వర్ణించు వాఙ్మయ వాహిని స్థూలముగ రెండు వేణికలుగ ప్రవహించినది - ప్రాచీన పురాణ వాఙ్మయము, లౌకిక వాఙ్మయము గోలోక నినియై, సర్వసృష్టికిని కేంద్రభూతయై రాసమండలేశ్వరిగ, పర్యజగత్త్రాత్మస్వరూపముగ శ్రీకృష్ణుని హృదయశక్తిగ మూల

ప్రకృతి స్వరూపముగ చిత్రింపబడిన విధము పురాణ వాఙ్మయప్రోక్తము ఇది పంచతాత్త్వికము, దార్మనికము రెండవది ఆర్వాచీన వాఙ్మయమునందు ప్రచలితమైన మార్గము ఈ మార్గమునకు సంబంధించిన రాధ ప్రణయ పరిణాపరిపుల్ల శృంగారమూర్తి విరహవిధిర, స్వైర విహరభీర కొన్నిట వివాహిత భగవానునితో వివిధ బాంధవ్యములు కలిగినట్టిది కొన్నిట శ్రీకృష్ణుని ప్రేమచంద్రికాచళి రయై అతనిని వివాహమాడినట్టిది ఆధునిక వాఙ్మయమున ఆమె నిత్యము స్మరించుకొను ప్రణయదేవతగ చిత్రింపబడినది

పురాణ వాఙ్మయమునందు విష్ణుకథా సంకలితములైనవి రాధను పేర్కొనవలండుట అతివిచిత్ర మనిపించును. రాధాచరితము నుట్టంకించిన పురాణములందు ప్రసిద్ధములైనవి - బ్రహ్మవైవర్త పురాణము పద్మపురాణము, దేవీభాగవతము, గర్భసంహిత కావ్యములందు గీతగోవిందము ప్రసిద్ధము బ్రహ్మవైవర్తపురాణము నందు రాధాకృష్ణుల తత్త్వములు అభిన్నము అని, పరస్పర అవిభాజ్యములనియు నిరూపింపబడినది సనాతన స్వరూపాదయ భాగ్యయుక్తిచే కృష్ణుని వక్షోస్థలమున సంతిత మోవము నంగు భాగ్యకాలినిగ మునీశ్వర నురేశ్వర గోచరమగు మానసియ మహిమకాలినిగ, రాసమండలేశ్వరిగ, సకల ప్రళంఛమున కేలికయగు శ్రీకృష్ణుని తన కాసమును ధిక్కరింప సమర్థులైన కీలుబొమ్మగ చేసికొనిన శక్తిరూపిణిగ ఈమె వ్యక్తిత్వమును దేవీభాగవతము తీర్చిదిద్దినది. వృషభానుని పుత్రికగ గతజన్మమున కృష్ణుని గోలోక పరమేశ్వరిగ, శ్రీకృష్ణుని తేజము

నాలుగుమార్గములై అక్షి - భూమి - నీల - విరజ - ఆమ రూపములతో రాధయందు లయించునట్లుగ గర్భభాగవతము నిరూపించినది

రాధ యను నామముకూడ సార్థక మనునట్లుగ, దాని అర్థము పురాణములందు వివరింపబడినది

రేఫోహి కోటి జన్మాఘం
కర్మభోగం శుభాశుభమ్
అకారాగర్భవాసం చ
మృత్యుంచాకోగ ముత్సృజేత్
ధకార ఆయుషోహాని
మాకారో భవబంధమ్ ॥

రేఫోహి నిశ్చలాం భక్తిం
దాస్యం కృష్ణపదామ్బుజే ॥
సర్వేషీతం సదానందం
సర్వ సిద్ధాఘ మిశ్వరమ్
ధకారః సహవాసం చ
తత్త్వం కామేవ చ ॥
దదాతి సాసాద్వి సారూప్యం
తత్త్వజ్ఞానం హరేః సమమ్
అకార స్తేజసాం రాశిం

దానశక్తిం హరం యథా
బ్రహ్మ వై పు శ్రీకృష్ణః జ ఖం
అధ్యాయ 18. పేజీ 104, 105, 107, 109

రాధ = ర + అ + ధ + అ ఇందలి రేఫము కోటిజన్మాభిరైమైన శుభాశుభ కర్మఫలమును హరించి కృష్ణపదాంభోజ భక్తియును దాస్యమును వాంఛితార్థమును నొసంగును. శ్రీకారము జన్మ మృత్యు రోగములను నశింపజేయును ధకారము భవబంధముల నడంచి, దీర్ఘాయువొసంగి, కృష్ణుడెంతకాలముండునో అంతకాలము తత్సాహచర్యమును, వాని సారూప్యమును తత్త్వజ్ఞానము నొసంగును రెండవ అకారము బ్రహ్మలేజమును, దానశక్తిని, యోగశక్తిని, సర్వకాల హరిస్మరణమును నొసంగును మరియు కమన్వయముకూడ

* తెలుగుదనం *

- * ఇటీవల రాజమండ్రి పేగు రాజమహేంద్ర గా మార్చాలంటూ బయలుదేరిన ఉద్యమంలో ఒక విద్యార్థినాయకుడు, ఒక ఆఫీసరు, రాజమండ్రి పడంలో తెలుగుదనం లేదని కనుక రాజమహేంద్ర గా మార్చాలని తెలిపి యున్నారు
- * రాజమండ్రిలో లేని తెలుగుదనం రాజమహేంద్రలో ఏమి ఉన్నదో కొంచెం మైనా వారు వివరిస్తే బాగుండేది. ప్రస్తుత ప్రజాస్వామ్య యుగంలో కాబ్దిక విచారం చేసేవాళ్లు ఎవరికీ లేదనడం సాధ్యం కాదుకదా !

కలదు రకారము - రమను, ఆకారము - గోపికను, భకారము - ధరిత్రిన, ఆకారము - విరజను నూచించును ఈ సమన్వయము సామమార్గమున శ్రీకృష్ణ భగవానుని నోటినుండియే వెలువడినది ఈ సమన్వయమునే మిగిలిన క్రంథము లన్నియు వేరువేరు విధముల సాధించివి

ఆంధ్రవాఙ్మయమున అద్భుతముగ శ్రీకృష్ణతత్త్వమును తీర్చిదిద్దిన భారత భాగవతాదులు ఇంతటి మహనీయుమార్తెయగు రాధ గాధను స్మరింపకుండుట ఆశ్చర్యము గొల్పును తెలుగు సారస్వతమున రాధాప్రశస్తిక శ్రీకారము చుట్టిన మహనీయుడు శ్రీనాథుడు

వాలిక మోము మత్తన
2 ర్విశోరకలాస్యలీలఁ బై
వాలిచ పచ్చకప్పరపు

వాసనతోడి ముఖావంధ తాం

బూలపు మోవి మోవిపయి

మోపుచు రాధకు నిచ్చు ధూర్తగో
పాలకుఁ డ్రోచు గావుత మ

పార కృపామతి మంత్రి యన్ననిన్

భీమే పు ఆ 1, ప 3

ఇది భీమేశ్వరపురాణమున ఇష్టదేవతా ప్రార్థన సందర్భములోనిది ఇందు రాధా మాధవుల శృంగారము వర్ణింపబడినది ఇది తెలుగు వాఙ్మయమున రాధాకృష్ణ తత్త్వప్రతిపాదనకు బీజావాపనము పూర్వపురాణప్రోక్తమగు తాత్త్విక, దార్శనిక తత్త్వములకు, అర్వాచీన కాలమున వివరింపబడిన లౌకిక శృంగార తత్త్వమునకు వారధియై ఈ పద్యము రాధాకృష్ణులను దేవతామూర్తులుగ, శృంగారమూర్తులుగ వివరించుట గమనార్హము

మొట్ట మొదటగా ఈవాఙ్మయ నందన వనమున పరిమళించిన కావ్యప్రసూనము 'రాధామాధవము' బ్రహ్మవైవర్త పురాణమునందలి రాధాతత్త్వమును సంపూర్ణముగ గ్రహించి, ఆ దివ్యప్రకృతి నేలక్ష్మీదేవిగ భావించి ఈ రాధమాధవ కావ్యమునందు రాధాదేవిని శ్రీమహాలక్ష్మీ అవతారముగ కల్పించి ప్రశంసించినాడు చింతలపూడి యెల్లనార్యుడు. పురాణ ప్రోక్తమైన తత్త్వమును పోతనామా మాత్యుని రుక్మిణీకల్యాణ కథమూసలో పోసి కరిగించి అందమైన ఆధరణమువలె ఈ కావ్యమును తీర్చిదిద్దినాడు

'రాధామాధవ' కావ్యము నందలి ప్రత్యేకవిషయము 'రాధ'ను స్వకీయగ తీర్చిదిద్దుట అనునది కావ్యమునందు శత గోపుని కమాండ్రయై జన్మించిన రాధ బాల్యము నండియు తొలి గుణగణవర్ణముల గాకర్ణించి ఆతనిని వివాహమాడిన విధానము వర్ణింపబడినది సామాన్యముగ లోకమున రాధామాధవుల ప్రేమ లాసములను చిత్రించిన కవులు ఆమెను పరకీయగ చిత్రించినారు ఇట్లు చిత్రించుటకు గల ఆధారము బ్రహ్మవైవర్తము నందు గలదు బ్రహ్మవైవర్తము నందలి విషయమును గూర్చి వడడదుటి వీరరాజు పంతులుగారు ఈవిధముగ పేర్కొనినారు 'భగవంతునియొడ భక్తునికి గల యెడతెగని ప్రేమను, నైర్విరోధ ఉపతి

యందు కలుగు నిరంతర దృఢానురాగము వంటి దను అనుభవసాధ్యవృష్టాంతమును రూపకముగా ప్రదర్శించుటకుగాను బ్రహ్మవైవర్తపురాణకారుడు కాపమనుమున మూలప్రకృతి స్వరూపిణియైన రాధాదేవిని భూలోకమునకు తెచ్చి పరకీయ భూమికను కల్పించి ఆత్మభర్తయైన శ్రీకృష్ణునే ఉపభర్తగా చేసి ఆమెకు ఆతనియొడ గల నిరంతరయానురాగవాఙ్మయమున పరమభక్తిని ప్రదర్శించినాడు' ఇట్లు బ్రహ్మవైవర్తపురాణమునందు రాధనామ మాత్రముగ రాయణ పత్ని యైనట్లుగ కలదు కాని వారిరువురి బాంధవ్య ప్రస్తావన మెచటను చేయబడలేదు అంతే కాదు బ్రహ్మది దేవతాగణ సమక్షమున శ్రీకృష్ణుని వివాహమాడినట్లు కలదు ఇట్టి దృష్టితో పరికించిన రాధ స్వకీయయే అగును

ప్రాచీన భారతవర్షమున స్త్రీలకు జ్ఞానమార్గము నిషిద్ధము చేయబడినది. వేదాధ్యయనముల కధికారము లేకుండుటచే కర్మమార్గము కష్టసాధ్యమైనది. అందుచే భక్తిమార్గమున వారల కధికార మేర్పడినది సౌందర్యమందలి మోహముచే ఘటిల్లిన అనురాగము మనుష్య సంబంధములగు అనురాగము లన్నిటికంటెను బలవత్తరమైనది కనుక అనంత సౌందర్య విక సము సారాధించు యోగులకు, జ్ఞానులకు, ఉద్దిష్టుల జీవాత్మ పరమాత్మల భేదమును తెలిసికొని ఈశ్వర మగ్నమై ఆనగాము లప్రకృతిస్వరూపుడైన శ్రీకృష్ణునియందు లగ్నమగమగ్నయై ఆతనిని భర్తృభావముతో ఆరాధించినది రాధ వివాహమాడిన కృత్తి, బాల్యము నందు తలదండ్రులు నిశ్చయించిన వ్యక్తి, భర్త కాడనియు, మనసా వాచా కర్మజా ఎవరిని ఆరాధించురో అట్టి వ్యక్తియే భర్తయనియు ఒక సిద్ధాంతము కలదు ఈ దృష్టితో పరికించిన వాఙ్మయమునం దంతటను రాధ స్వకీయయే అగును, బ్రహ్మ

రాజమండ్రి నగర సౌందర్యం

ఇటీవల రాజమండ్రిని సౌందర్యవంతుగా తీర్చిదిద్దేందుకు ఒక సభా, ఆ సభలో వివిధ ప్రముఖులు అనేక సూచనలు చేయడమూ, జరిగినవి ఏవనులు చేయాలి, ఏవి మార్పులతో కూడ, తెలుపబడింది.

ముఖ్యమైన నగరవిధులు పెక్కింటిలో నిత్యమూ నిలబడిఉంటూ, అనేక విధాల రోడ్లచేస్తూ, మనుష్యుల రాకపోకలకు కూడా ఇబ్బంది కలిగిస్తూ రాత్రి ఇండ్లలోని జనానికి నిద్రాభంగ కలిగిస్తూ, ఉన్న లెక్కలేని లారీల విషయం ఎవ్వరిదృష్టికీ వచ్చినట్లు లేదు అని నగరానికి సౌందర్యవహములే అని భావించబడలేదు కదా !

వైవర్తపురాణమునందు గల ఆంతరవిషయములను పరిశీలింపక కేవలము బహిర్భావమును మాత్రమే గ్రహించి పలువురు కవులు ఆమెను జారిణిగా చిత్రించినారు కాని రాధామోదకవచి అట్టి అయధార్థ కల్పనకు తనకావ్యమున స్థానమియలేదు మీదుమిక్కిలి జన్మజన్మల ఆనుబంధ మను నట్లుగ అదినారాయణుని పత్నియైన అక్షియే, అతడు కృష్ణావతారమునందగా తాను రాధయై అతనిని వివాహమాడినట్లు ఆమె స్వకీయత్వమును వర్ణించినాడు

బ్రహ్మవైవర్తపురాణము, గర్గసంహితలు గోలోకవాసినియై రాధ శ్రీరాముని కావముచే మానసిగా జన్మించినట్లు వర్ణించినవి. ఇది శ్రీకృష్ణుడు సుపార్జియైన విరజతో క్రిడించుటవల రాధ పొందిన ఈర్ష్యానూయలకు ఫలికము చింకిలపూడి ఎల్లనార్యుడు ఆమె భూలోకాగమనమున నొక ప్రత్యేకకథ కల్పించినాడు అక్షియేదేవి పూర్వము శ్రీరామచంద్రుడు మనోహరాంగుడగుట విని శంకియనిచే అతనిని

రప్పించి, మోహించుటయు, కాని ఆ అవతారము ఏకపత్నీ ప్రధానమగుటచే ఆమె తోరిక విఫలమగుటయు జరిగినది. కృష్ణావతార సమయమున తానున అతని లీలలయందు పాత్రధాని కావలయునని తలచి తన వనోగతవాం ను భర్తకగుక పరచిది శ్రీకృష్ణుడును ఆమె మనోవాంఛన, ఈశ్వరేశ్వను నెరిగి ఆమెను శతగోళు నింట 'వల్లవీ బోలేక్షణయై' జన్మింప అనమతి యిచ్చినాడు ఇట్టి ప్రత్యేక కథాకల్పనముచే రాధయంగు లక్ష్మీదేవి అంశమాత్రమేకా, ఆమె కేవలము లక్ష్మయై అను విషయమును నిరూపించినాడు మూలమునందలి సప్తమీ మాతృస్వరూప, వల్లభుని నిందించు వాక్ ప్రాగల్భ్యములు ఈ కల్పనముచే తొలగింపబడినవి మీదుమిక్కిలి ఈలోకమున కూడ అతనిని అనుసరించి ఉండవలెనను ఆమె తోరికతో వారి పరస్పరానురాగము వ్యక్తపఱుపబడినది. ఇట్లు కావ్య ప్రారంభమునందే రాధాదేవి యందలి దైవతాంశము నిరూపించి కవి ఆమె దివ్య చరిత్రకు కట్టుదిట్టమగు పునాదిని నిర్మించినాడు కావ్యమునందక్కడక్కడ ఈ విషయమును నిరూపించుచునే ఉన్నాడు

రాధామోదక కావ్యకథ రుక్మిణీ కల్యాణపు తీర్థతెన్నులలో నడచినది అతిముగ్ధయగ్ధ రాధ బాల్యమునుండయు శౌరి గుణగణవర్ణనములకు ఆకర్షించి, అతనిని కలచి, తన కలపుకు వేలకత్తె ద్వారా అతనికి తెలియచేసి, స్వయంవర సభామంటపమున అతనిని వివాహమాడినది ఈ కావ్యమునందంతటను ఆమె ప్రేమాతిశయము, ఆత్మనిగ్రహము, వివేకము వాక్ ప్రాగల్భ్యము ప్రస్ఫుటితమగుచున్నవి

(సకేషం)

ఈ పక్షంలా

స మా లో చ న

చతుర్థ వార్షికోత్సవము

1-11-80 తేదీ శనివారం సాయం

కాలం హుమారుక్లబ్బువారి యాజమాన్యమున రాజమండ్రి బాబాయమ్మ మెమోరియల్ హాలులో సమాలోచన పక్షపాతిక నాలుగవ వార్షికోత్సవసభ జరిగినది. రాజమండ్రి ట్రయినింగు కాలేజీ ప్రొఫెసరు శ్రీ బి యస్ ఆర్ ఆంజనేయులు గారు సమావేశానికి అధ్యక్షత వహించి 'సాహిత్యానికి సమాజ శ్రేయస్సు ప్రధానం కావాలి సమాలోచన ఆ విధముగా పురోగమించాలి. కాలేజీ అధ్యాపక వృత్తినుండి పడవీరిమణము చేసిన శ్రీ సీతారామశాస్త్రిగారు వయోధికులైనా సమాలోచన ద్వారా చేయుచున్న సాహితీసేవ నిరుపమానం' అని వక్కాణించారు

సుప్రసిద్ధ జాతీయనాయకులు శ్రీ శ్రావిణ్ణి లింగరాజుగారు సమావేశమున ప్రారంభించి 'పత్రికారంగంలో అనేక దశాభేదములలో నాకు అనుభవం వుంది. అధిగమి పరాని అనేక సమస్య లేదు రాతూఉంటాయి వాటిని తప్పించుకొని సమాలోచన జయప్రదంగా నడచుచుండడము హర్షదాయకం ఆర్థికంగానూ తదితరవిధాలుగాను శాస్త్రిగారికి చేయుత ఇయ్యడం సహృదయుల కర్తవ్యం' అని చెప్పి

ప్రముఖసాహితీవేత్త శ్రీ ఎస్ రామచారి (సి టి ఓ) గారు సమాలోచన వార్షిక సంచికను అవిష్కరించిరి సమాలోచనకు రు 100 లు విరాళ మొసగిరి 'సమాలోచన అని పేరు పెట్టడంలా విమర్శపద్ధతితో నడపడం ఉద్దేశం అ

భావిస్తున్నాను ఏవిధమైన ప్రకటనలూ లేకుండా భాంతీసదృశంగా కేవల సాహిత్యపత్రిక నడపడం చాల శ్రమతో కూడిన పని అన్నిరకాల సమాలోచనకీ సూకారం అందియ్యగలను' అని ఉద్ఘాటించిరి

సమాలోచనసంపాదకులు శ్రీ బులుసు నీతాగమకాస్త్రి ముషారు క్లబ్బునకు తమకుగల సంబంధమును, ముషారుక్లబ్బు కార్యక్రమములను వివరించిరి అన్నిరంగాలలోను అతిచోటు చేసికొన్నదనీ ఏవిధమైన రాగద్వేషములూ లేకుండా సాహిత్యాది విషయాల్లో గుణోప విమర్శని పెంపొందించడం సమాలోచన ముఖ్యాశయమనీ, ఆర్థికాది సమస్యలు ఎట్టివి ఎదురైనా వాటిని అధిగమించి ముందుకుపోవడమే సమాలోచన ధ్యేయమనీ వక్కాణించిరి

వి. టి కాలేజీ ఆఫ్రోపన్యాసకులు శ్రీ కాశీభట్ట కేవల్యకాస్త్రిగారు పవన్య సింఘులు కాలేజీ అధ్యాపక పదవినుండి విరమించిన తర్వాత సంపాదకులు శ్రీబులుసు నీతాగమకాస్త్రిగారు సమాలోచనద్వారా చేయుచున్న సాహిత్య సేవ ప్రశంసనీయమనిరి వీరి వ్యాఖ్యలు విమర్శలు సునిశితమనోజ్ఞులు అనిరి అందుకు సమాలోచన సంచికలనుండి ఉద్ధరించి అనేక ఉదాహరణము లొసగిరి

ప్రముఖ లాయరు, జర్నలిస్టు శ్రీ పోతు కూచి సూర్యనారాయణ మూర్తిగారు ఉపన్యసించుచు అముక్తమృత్యుద మొదలు అమృతంకురిసినరాత్రి వఱకు ప్రాచీనాధునాతిని గ్రంథములపై విమర్శలు సమాలోచనలో ప్రచురించుట సంపాదకుల వికాలదృక్పథానికి నిదర్శన మున్నారని భారతి తరువాతి ప్రతిభ, జయంతి మున్నగు ననేక సాహిత్యపత్రికలు వెలువడినవనీ, అవేమి చిరకాలం నిలువలేననీ, సమాలోచన అవిచ్ఛిన్నముగా భారతి ప్రాండల్లో మూడేండ్లనుండి

కొనసాగుచుండుట విశేషమనీ చిరకాలం కొనసాగించే అన్నివిధముల స్తోత్రతూ శ్రీ నీతాగమకాస్త్రిగారికి కలదనీ వక్కాణించిరి

శ్రీ వి. తమ్మిరాజు (రైల్వే షాడ్యూ షరు) గారు మాట్లాడుచు సమాలోచన ఉత్తమస్థాయిలో ఉన్నదని, విద్యాధికులు కొందఱు తమతో ప్రసంగించిన విషయములను వివరించిరి

శ్రీమల్లంపల్లి దుర్గాప్రసాద్ (సుస్కూల్లోపన్యాసకులు) మాట్లాడుచు సమాలోచన నామకాణాదిత్యాన్ని తననగుణంగా సమాలోచన నడచుచున్న తీరును ప్రశంసించిరి

శ్రీ సి నరసి హాచారి (విజ్ఞా ట్యూటోరియల్ కాలేజీ, శ్రీమతి లక్ష్మీవరసమ్మ కాన్వెంటు వ్యవస్థాపకులు) మాట్లాడుచు సమాలోచన డిక్లరేషను, పోస్టల్ కన్ఫిడెన్స్ శ్రీ కాస్త్రిగారికి సునాయనంగా లభించినవి అనిరి కాస్త్రిగారు సంకల్ప సిద్ధులనీ, పత్రిక అవిచ్ఛిన్నంగా కొనసాగింపగలరనీ, సంపాదకీయాలు సాంఘిక సాహిత్యాలపైనే కాకుండా రాజకీయాలపైరూడా నిశితంగాను వ్యంగ్యవిలసితంగాను వీరు వాసేతీరు మనోజ్ఞమనీ తెల్పిరి

ఆంధ్రభూమి, దక్కన్ క్రానికలు కరస్పాండెంటు శ్రీ కంచుమర్తి శ్రీరాములుగారు 'కాతయా గ్రంథాలయం కార్యనిర్వాహకవర్గ సభ్యత్వంతో కాస్త్రిగారు నాకు బాగా పరిచితులు వారి నిష్పక్షపాత దృష్టి, ఆలోచనా సరళి శ్లాఘ్యములు నేను ఈపత్రికల కరస్పాండెంటుగా నిరపదడానికి సమాలోచన పత్రికపై నేను వ్రాసిన రెవ్యూమాలము పత్రికల సహకారం సమాలోచనకి అందించడం పత్రికల ధర్మం' అని ప్రసంగించిరి

సుప్రసిద్ధ సంస్కృతాంధ్రాంక్ష విద్వాంసులూ, మహోపన్యాసకులూ అయిన శ్రీ వాజపేయజాల సుబ్రహ్మణ్యకాస్త్రిగారు ఎన్నిగ్రంథములో పరిశీలన చేసినవారు,

విజ్ఞానులూ అయితేతప్ప వ్రాసులేని విషయాలు సమాలోచనలో కనపడుట విశేషమనిరి సంస్కృతికిగల విశేషార్థము వివరించిరి సమాలోచన అవిచ్ఛిన్నంగా సాగుటకు సహకరింపగల మనిరి,

ఆరంభంలో అధ్యక్షులకూ, సభాప్రారంభకులకూ, అవిష్కర్తకూ, వక్తలకూ, స్వాగతం పలికిన శ్రీ సి నరసింహాచారి వందనసమర్పణకులతో సభ ముగిసినది.

కవిసార్వభౌముని జయంతి

ఇటీవల కవిసార్వభౌమ శ్రీపాదకృష్ణ మూర్తికాస్త్రిగారి 115వ జయంత్యుత్సవ సభ రాజమండ్రి, శ్రీమతి లక్ష్మీనరసమ కాన్వెంటులో జరిగినది. ప్రముఖ న్యాయాది శ్రీ మద్దూరి శివరామకృష్ణయ్యగారు సభకి అధ్యక్షతవహించిరి సార్వభౌముని భారత భాగవత గ్రంథాలకు విస్తృత ప్రచారం జరగాలని వక్కాణించిరి

రాజమండ్రి ట్రయినింగు కాలేజి ప్రొఫెసరు శ్రీ బి ఎస్ ఆర్ ఆంజనేయులు గారు సభాప్రారంభం చేసిరి కవిసార్వభౌముని సర్వతోముఖప్రజ్ఞను కొని యాడిరి

శ్రీ పోతుకూచి సూర్యనారాయణ మూర్తి, శ్రీ చిలుకూరి రామభద్రకాస్త్రి, శ్రీ సి నరసింహాచారి, డాక్టరు కృష్ణమూచారి, శ్రీ రామేన బ్రహ్మం, శ్రీమతి క సీతామహాలక్ష్మి కవిసార్వభౌముని వైభవాన్ని ప్రస్తుతించిరి

శ్రీ బుగ్గా పాపయ్యకాస్త్రిగారు కవి సార్వభౌమునిగ్రంథములపై పరిశోధనలు జరగడంపట్ల హర్షంవెలిపుచ్చిరి శ్రీకృష్ణ మూర్తికాస్త్రిగారి దాహిత్రుడు శ్రీ క ఎస్ సత్యనారాయణమూర్తి గారు అస్తావధాని చిలుకూరి రామభద్రకాస్త్రిగారి నీసందర్శమున సన్మానిరిరి.

స మా లో చ న స త ట ము లు

వివిధ సాహిత్యాది విషయాలకు చెందిన 241 రచనలతో గూడిన సమాలాచన 3 సంపుటము 24 సంచికలు ఒకే వాల్యూముగా హాఫ్ క్యాలికో బైండు చేయబడి అమ్మకమునకు ముగా నున్నది. వెల రు. 20 లు ఎం. బి. ద్వారా పంపినవారికి పోస్టుఖర్చులు మేమే భరించి రి పోస్టులో పంపగలము.

రెండవ సంపుటము వాల్యూములును కొలదిగా ఉన్నవి. వెల రు. 20 లు ఎం. బి. వారికి పై విధముగనే పంపబడును. వి. పి. పద్ధతి లేదు.

మొదటి సంపుటము ప్రతులు పూర్తిగా అయిపోయినవి.

— సంపాద

అడగు '—

సంపాదకుడు, బు లు సు సీ తా రా మ శాస్త్రి,

రిటైర్డ్ తెలుగు లెక్చరరు, వి. టి. కె. కాలేజీ,

6-8-7, ఇన్నీసుపేట (త్యాగరాజనగర్), రాజమండ్రి-1.